Toronto University -
From the author -
Nov. 1890.

TORDNEREN THOR,

FREMSTILLET PÅ EN SKANDINAVISK DØBEFONT

FRA OMTRENT ÅR 1000.

Det eneste hidindtil fundne Gudebillede efterladt os af vore Skando-Gotiske forfædre.

AF

PROF. DR. GEORGE STEPHENS, F. S. A.,
LONDON, EDINBURGH, KJØBENHAVN, STOCKHOLM &C.,

H. H. J. LYNGE;
8 HELLIGGEIST-STR., KJØBENHAVN (CHEAPINGHAVEN, COPENHAGEN).

WILLIAMS AND NORGATE;
14 HENRIETTA ST., LONDON; 20 S. FREDERICK ST., EDINBURGH.

1878.

TORDNEREN THOR,

FREMSTILLET PÅ EN SKANDINAVISK DØBEFONT

FRA OMTRENT ÅR 1000.

Det eneste hidindtil fundne Gudebillede efterladt os af vore Skando-Gotiske forfædre.

AF

PROF. DR. GEORGE STEPHENS, F. S. A.,
LONDON, EDINBURGH, KJØBENHAVN, STOCKHOLM &C.,

H. H. J. LYNGE;
8 HELLIGGEIST-STR., KJØBENHAVN (CHEAPINGHAVEN, COPENHAGEN).

WILLIAMS AND NORGATE;
14 HENRIETTA ST., LONDON; 20 S. FREDERICK ST., EDINBURGH.

1878.

Trykt hos H. H Thiele.

MED HOJAGTELSE TILEGNET

OTTRAVA-FONTENS FØRSTE UDGIVER,

VELÆRVÆRDIGE HR. CLAS JOHAN LJUNGSTRÖM,

SOGNEPRÆST TIL RÅNNUM I VESTGOTLAND.

Varþær barn til kirkiu boret oc beþiz cristnu. þa scal faþir ok moðer fa guðfæþur oc guðmoðor oc salt oc uatn. þæt scal bæræ til kirkiu þa scal a prest kallæ han scal a kirkiu bole boæ. barn scal brymsignæ firi utan kirkiu. dyr. Siþen scal font wigyæ. prester barn döpæ. oc gudfaþir a haldæ. gudmoþer til namns sygiæ. prester scal byuþe husu [= huru] lengi faþir oc moþer sculu vardvetæ. Hændir þæt sot a vegh oc ma igh til kyrkiu coma. þa scal gudfaþir döpæ oc gudmoþer a haldæ. i vatn. æn vatn. ær til i namn faþurs oc suner oc andæs helagha.

Vorder et barn baret til kirke og beder om Kristendom, da skulle Fader og Moder fa sig Gudfader og Gudmoder og salt og vand. Det skal bæres til kirke, og de skulle tilkalde Præst. Han skal bo i boden ved kirken. Han skal primsigne barnet udenfor kirkedøren. Siden skal han indvie Døbefonten. Præsten skal døbe barnet, og Gudfaderen holde det, Gudmoderen skal nævne navnet. Præsten skal sige hvor længe Fader og Moder ma sysle med barnet. Hændes det, at det vorder sygt på vejen og ej kan na til kirken, skal Gudfaderen døbe det og Gudmoderen holde det, i vand dersom vand er tilstede, i navnet Faderens og Sønnens og den Hellig Ands.

Schlyter. Codex Juris Vestrogotiæ. Stockholm 1827, 4to. Eldste Kirkelov, 1ste afdeling, s. 3. (Datum omkring 1200—1250. Håndskriftet er fra slutningen af det 13de århundrede).

A krist skulu allir kristnir troæ at han ær guþ. ok æi æru guþær flere. æn han æn. ængin skal affguþum blotæ. ok ængin a lundi ællr stenæ troæ. allir skulu kirkiu dyrkæ. þit skulu allir baþi quikir ok döþir. komændi ok farendi. i. weruld ok aff.

Pa Krist skulle alle Kristne tro. at Han er Gud, og ej ere der Guder flere end Ham alene. Ingen skal blote til Afguder, og ingen tro pa Lunde eller pa Stene. Alle skulle hædre Kirken. Did skulle alle komme, bade levende og døde, bade de som komme til verden og de som fare derfra.

Schlyter. Codex Juris Uplandici. Stockholm 1834, 4to. s. 11. Kirke-loven, 1ste afdeling. (Bekendtgjort under Birger Jarl, omtrent år 1296. Håndskriftets alder omtrent år 1300).

TORDNEREN THOR (THUNOR).

Billeder ere fattigmands Bøger. (Johan Damascenus).

Brødre og Søstre i Troen, Venner og Grander fra fjern og nær, hvad enten I heldigvis alt ere den Hvide Krists efterfølgere, eller endnu holde fast ved vore fædres Guder, og især I, som ere her tilstede for at bede mig om ved den hellige Dåb at optage dette barn i Kirkens Ark, lytter nu først en liden stund imedens jeg udlægger for eder de billeder, som jeg har ladet udhugge i dette Gjenfødelsens kar.

Den kyndige stenhugger har rettet sig efter mit ønske, og har på denne Døbesten givet os et kort omrids af alt det som I selv bør vide, samt sørge for at dette barn kommer til kundskab om, for at det kan ledes frem ad den kristelige lydigheds sti.

Jeg trænger ikke til mange ord; thi meget som er godt og sandt er også fælles for alle menneskeborn, altid og overalt, og ikke mindst i denne tid og i dette land, hvad enten de endnu holder fast ved hedensk lærdom, skygger og symboler af guddommelige ting som nu ere misforståede, eller de alt ere vordne lemmer af Vorherres hemmelighedsfulde legeme. Mennesket skabtes i Guds billede, og hele glansen er endnu ikke svunden fra dets åsyn.

Thi bøje vi os alle for en fælles Alfader, takke ham alle for hans miskundhed, håbe alle på tilstundende salighed formedelst hans uendelige godhed imod sine børn. Men alle, ak alle tilhobe, vide vi også at svig og ufred ere komne ind i Valhal, og at denne verden nu er en syndens, en sorgens, en dødens verden. Fra Idas sletter, fra Eden og dets Paradis, ere freden og uskyldigheden for længe siden flygtede. Egenkjærlighedens gift har rørt ved alt. Broders hånd er løftet imod broder. Den listige Slange har sejret. Vore

forste forældre ere faldne; de bestode ikke på provens dag, men åde af den forbudne frugt.

Og sé, her skue vi Ormen med Æblet i munden! Ask og Embla, Adam og Eva, eller hvad det forste lykkelige Par ellers kaldtes i verdens folkesagn — mistede Edens Have, dreves bort fra Livsens Træ. Torne og

tidsler groede op omkring dem, og i deres ansigts sved skulde de æde et lille stykke brod.

Men for dette store Fald kender hedningeverdenen ingen sikker bod. Stokke og stene, meningslose sagn, dunkle oldkvad, blodige skikke, Elverfolk og ofringer og grum overtro, oprindelig velmente men barnagtige æt-sæder, uværdige mænd med skæg og hæderlige kvinder, hadske fejder, fæle selvpinsler,

tempel-gøglerier, præste-sange om Guder som kæmpe og falde, — dette og andet sligt kan ikke hjelpe os. Intet hedenskab har nogensinde mægtet at helbrede den af synden sårede sjel, når hjertet er færdigt at briste af sorgen.

Her har vi da alle samme vilkår. Livets kendsgerninger ere trindt omkring os, og fornemmes i vor egen barm. Lader os dølge det så dybt vi

kunne, nævne det med hvad navn vi ville, alle ere vi fulde af frygt og svaghed; vi længes efter en udgang af denne mørkhedens hule, strække hånden frem imod en klarere dag, forvente Guds sagte hvisken, hvis musik vidunderligen skal tale til os om noget højere, bedre, himmelsk.

Og lovet være Gud, han har ikke forladt sine faldne børn! Han gav Ordet, og Ordet blev kjød. Jeg vil sætte fiendskab imellem dig og Kvinden,

imellem din sæd og Kvindens sæd. Han skal knuse dit hoved, men du skal stinge ham i hælen. Derfor fodtes Guds Son, Vorherre Kristus, af en mo; derfor gav han sig selv hen for os, og tilkobte os atter det gyldne land og et evigt liv. O, vidunderlige nåde og herlighed! Den almægtige Faders Son er vor Hovding og vor Broder. Hans Kors er vort Banner.

Sé, han har befalet sit riges sendebud, alle sin kirkes præster, hver kristen mand og kvinde, og sagt: Går ud i hele verden og prædiker Evangelium for hver skabning, med eders mund som ved eders levned. Og i lige måde har han sagt — endnu springe stavene frem, bolgende, rislende, funklende, af Evangeliebogen, således som den hellige Marcus har optegnet dem:

HVO SOM TROR OG VORDER DOBT, SKAL BLIVE SALIG.

Hvo som tror, gammel eller ung. Er man gammel, trænger man jo desmere til vor himmelske Jordan, forend de sidste skygger sænke sig. Er man ung, venter En på os som selv har sagt: Lader de små born komme til mig og forhindrer dem ikke, thi Guds rige horer sådanne til. I sandhed, derfor flokkes vi, trætte og hentærede, til Frelserens arme. Derfor udbredes hans rige fra hjerte til hjerte, fra egn til egn; derfor er også jeg kommen her til mine forfædres herlige hjem, for at sprede det glade budskab. Sennopskornet voxer så til et træ som skal overskygge alle folk, og derfor stander den hellige Kirke hojt på klippen, og Helvedes Porte skulle ikke få overhånd over den.

Lader os da frejdigen skynde os at tage Jesu åg, thi det er gavnligt, og hans byrde er let. At tjene Ham er sandelig at være fri. Af sine nådeskatte giver Han rigelig. Doden er Syndens sold, men hos Ham er evindelig glæde. Træl og Frelsermand, Fyrste og Folk, ere vi alle ét i Ham. Dåbens vande rense for synd og gore os til Himmeriges arvinger, dersom vi holde fast ved den hellige pagt. Lader os derfor med glæde, om end skjælvende, ifore os de hvide klæder.

Glemmer dog ikke, kære brodre, at dette Fornyelsens Bad kun er begyndelsen af vort kristelige liv og levned. Vi må gå fremad på sandhedens vej, trin for trin, fra hemmelighed til hemmelighed. På den hellige Dåb må folge Bispens håndspålæggelse ved Konfirmationen, og denne må opretholdes ved den hellige Nadvere, den åndelige æden og drikken af Kristi legeme og blod. Og ligesom Præsten dober, således konfirmerer Biskoppen. Han er her for os, siddende i den biskoppelige stol, med fingrene oploftede for at velsigne Kirkens unge stridsmand. I venstre hånd holder han Bogen, hvori det vidunderlige Livsens Ord er beskrevet. Når derfor dette barn har nået skelsår og alder, glemmer så ej at fore det til eders Biskop, for at det kan forny det hojtidelige lofte og tilsagn givet i dets navn af Gudfader og Gudmoder. Lad

det paa manddommens tærskel endnu engang i alles påhør forsage Djævelen og alle hans gerninger, og væbne sig for — med Kristus til Hovding og Herre — at kæmpe med i livets kamp mod alt hvad der er syndigt og skammeligt.

Konfirmerede, må vi hver dag voxe i alle nådens gode gaver, i visdom og forstand, i klogskab og åndelig styrke, i hellighed og ydmyghed, i al sand

gudelighed, gående fremad og opad, ej længer blot umyndige i Kristo. Idet vi bortkaste alle Guder som vore forfædre eller vi selv have gjort, og finde det endmere vederstyggeligt at gore os selv til Gud, og mene at vor egen magt eller skarpsind er nok til at hjelpe os, må vi holde fast ved vor tro på én Gud — Ham den Almægtige og Miskundelige — men i tre personer: Gud Fader, Gud Søn og Gud Hellig Ånd. Vi må ligesom nå op til gården indenfor

Borgeledet i vor Konges slot, med øjnene tvættede i de strømme af lys som flyde frem fra den bag skyerne skjulte helligdom. Lader os lytte til de liflige ord som falde fra den himmelske lærers, Sankt Johannis, læber: I begyndelsen var Ordet, og Ordet var hos Gud, og Ordet var Gud. Det var i begyndelsen hos Gud. Alle ting ere blevne ved det, og uden det er ikke ét blevet til af det som er. I det var Livet, og Livet var menneskenes Lys.

Skuer ham her for eder, dette ophøjede vidne, således som han er afbildet på denne hellige Font, stående over Regnbuen, Himlens Bue, med Korset i sin hånd. Vorder opfyldte af hans lærdomme, som så tidt blive læste for eder på eders eget tungemål, når vi samles for at dyrke Gud. Og glemmer aldrig hans udødelige forskrift, den sætning som sammenfatter al kundskab, hele

Loven og hele Evangeliet, — den hjertens-lærdom som skal borttorre tårerne fra de hjelpeloses ojenlåg og sonderbryde jernlænken om krigsfangens og hustrællens hals, vor broder altid endskont ufri, — den klang af sky-toner som lod så lifligt dengang de fattige hyrder horte den Gode Tidende om en stor glæde som skulde vederfares alt folket, medens luften åndede vellugt ved Ære være Gud i det hojeste, og fred på jorden, og i menneskene en velbehagelighed, — det mægtige bud som iler i lynilds glans fra ost til vest, — den stille sagte susen som hvisker i vore dromme som i dagens længsler:

BORN LILLE, ELSKER HVERANDRE.

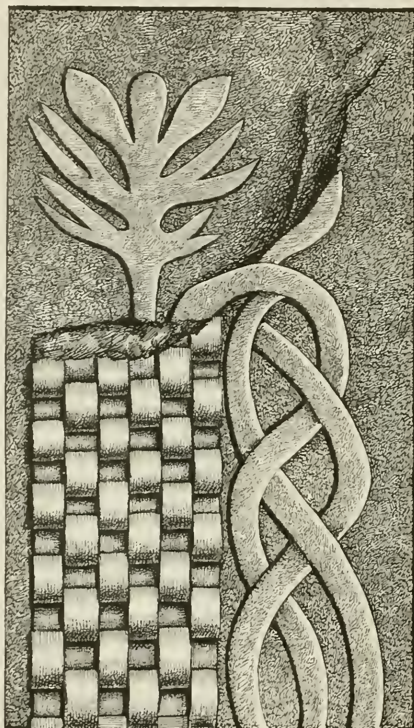
Sa skal Valhal gives os igen, Eden skal atter vorde vort hjem, hin velsignede have skal yde os sine blomster og frugter, sit solskin, sin dag uden nat, sin glæde usvækket af sorg, sit Liv foruden Dod.

Haven står her foran os, Sten-smeden har dannet den efter mit sind. Igenkender borgeledet til det Paradis indenfor hvis mure I engang skal vandre. Livsens Træ er der, eders i al evighed. Det rager hojt op over porten, og vinker eder ind. Og udenfor ere det ny Jerusalems fire floder, den klare strom som der udflyder, delende sig i fire grene, selve Pison og Gihon, Hiddekel og Euphrates. De samme, og dog ikke de samme. Thi alle de synlige ting ere jo de usynlige tings skygger. Hvad ere disse fire fremad bolgende stromme vel andet end Kristi fire Evangelister? Sandelig. de ere Mattheus og Markus, Lukas og Johannes, som modtage af Kristus og give til alle folkeslag det Levende Vand som vederkvæger menneskenes torstige born og driver Doden langt fra dem. Men disse vandes ophav, den sande kilde hvorfra de vælde, er vor Herre, Guds Lam, hvis lys opfylder den Gyldne Byes stjernehvælv, hvis glans sa dvæler i den at Månens og Solens skin ej behoves derinde.

Bittert at bode
dem blev efter faldet,
vennens vrede
de vunde ved synden
og beskeste sorrig
med bornene siden,
en odemark til gengeld
for yndigt æble
mod Alfader-ordet.
Edens blomster-fyldte
magelose marker
måtte de tabe.

Nidormens nag
noksom sveg dem,
i arildstid årle
forældre vore,
ved fuleste fremfærd.
Fjernt så fra haven
i dodsrigets dalstrog
dvælested sogte de,
skyggemorkt sæde.
Sortnede brat
fordums uskyld;
fredsvangen hellig

fiendens falskhed
fastelig lukkede
vintre fuldmange;
til vældige kongen,
Gud, ved sin genkomst
sine at glæde,
(han menneskers gammen,
de modiges trøster,
vort eneste håb)
atter det oplod!

Men tror ikke, at dette kan ské, imedens I se til orkesløse! Troen uden gerninger er død. I må kæmpe som gode stridsmænd imod Verden, Kødet og Djævelen. Onde mennesker og onde magter ere trindt omkring os. I dette land er der endnu kun få som nævne Kristi navn. Vi vandre ligesom med livet i hænderne, thi Kristne må tidt besegle deres tro ved en blodig dåb. Alskens ondskab er almindelig. Vilde vikingers indfald, ildspåsættelse på bygd

og gård og indebrændelse af de stakler som bo der, ran af born for at sælge dem i hedenske kobsteder, går i svang hos os, og lokker grumme mennisker til at attrå hurtig vinding ved voldsomme midler. Men alt dette er onde ånders tilskyndelser, Lokes egne fristelser, Troldes blændværk. Thi stande I fast imod alt sligt. Tager Guds fulde rustning på, omgjordede om eders lænder med

sandhed, og iforte retfærdigheds pantser, fodderne ombundne med færdighed i fredens Evangelium, gribende uden frygt troens skjold, saliggjorelsens hjelm og Åndens sværd. Sover ej. Værer bestandige af hjerte! Frem, Korsmænd, frem! Enhver vorde en Kristelig Thu(no)r!

Thi ligesom I have den Hvide Balder, den vise og mægtige (W)Odens son, og et efterskjær og billede af den Hvide Krist, sonnen, den uplettede, af

den eneste Gud, Lovens og Rettens Herre, — så tale I også om den drabelige Thu(no)r, Asa-Thor, efterskjæret og billedet af den sejrende Kristus, som fælder Satan og altid kæmper mod alt det onde, og styrter ned til Hel de fule skarer som stride med ham. Og ligesom enhver god mand og modig helt iblandt vore forfædre har kæmpet i den mægtige Odins og i hans sons, den stærke Thu(no)rs fylking, så kæmpe også enhver god sværddrager iblandt os mandigen for Alfader og for Kristus.

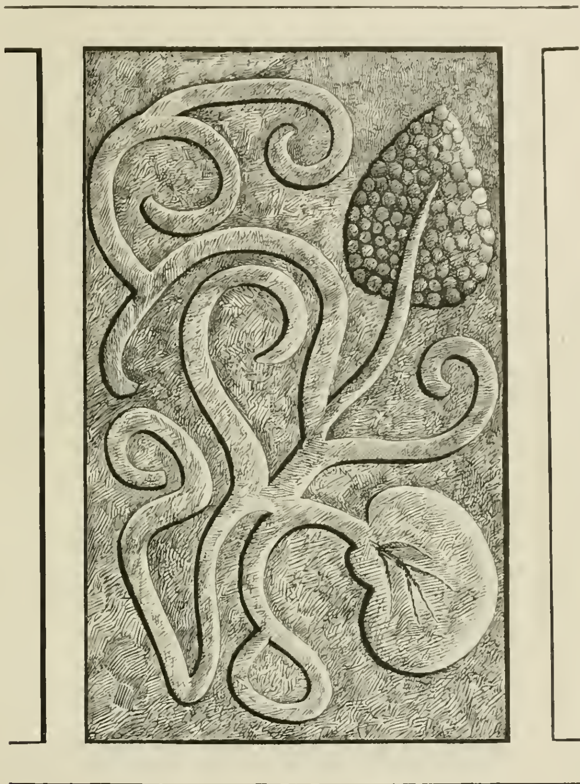
Her er jo eders Thor! I hans pande sidder endnu skjervene fast af den stenkolle som den klippehoje Hrungner slyngede imod ham. Hans rode skæg skræmmer endnu uhyrerne langt bort. Endnu omgjordes han af sit styrkebelte, Megingjardir. Endnu griber han sin kortskaftede Hammer, Mjolnir, hint vidtbekjendte dvergeværk, med jernhandsken hin hårde, og kaster den med sikkert sigte imod Jetter og Trolde, medens den altid farer tilbage igen i hans hånd. Endnu forer han Årebladet, hvormed han hjalp sig saa underligt i Jetten Hrymers båd, dengang han havde kastet sin dodbringende Hammer efter Midgårdsormen, slangen som omsnor jorden, og som vi her sé afbildet i det små under Thors hojre arm. Men nærved ham, ovenover hans skuldre, ere skabninger fra skov og hede, klippe og kloft, mark og udork, fiender han har overvundet.

Når som, mine born, I sé billedet af eders Thor, fatter så beslutningen at vorde hans lige i heltemod, og ikke være mindre dristige end han imod onde vætter, falske fristere, vilde voldsmænd. For fremtiden skulle I kæmpe under en mere ophojet hovding, en udodelig hærforer, under Kristus selv. I tale jo og synge om, hvorledes Thor i den sidste kamp, når verdens og dens guders skjebne afgores, vel mægtig skal knuse Jettekvindens afkom, Midgårdsormen, men så dog selv må falde, forgiftet af de brændende edderstromme, som dragen har udspyet over ham. Men vor forer, den fagre Folk-Froy, Kristus vor Troster, skal kaste Drage-djævelen med Doden og selve Helvede i soen som flyder med ild og svovl, og, sejrrig Konge og Kejser, skal han herske i den nye Himmels og den genfodte Jords Hellige By!

Kun så vil Kristus vedkende sig eder. Kun således kunne I vorde hans åndelige lemmer, sande grene indpodede i ham det sande Vintræ. Lade, hjelpelose, krysteragtige, egenkærlige, slove trælle af blodagtighed og dorskhed, alle sådanne ere afskårne fra ham, det Hellige Træ. Men I som stå urokkeligen fast med ham, idet I leve og do for ham og kæmpe daglig for ham med ord som med dåd, for andre et ædelt exempel, I skulle have del i saften og i livet som rinder evindeligen gennem det Himmelske Vintræ. Jeg er det sande Vintræ, siger han den hoje og hellige, og min Fader er Vingårdsmanden. Gre-

nen kan ikke bære frugt, uden den bliver i træet. Bærer da overflodigen retfærdighedens frugter ved ham, den retfærdige.

Her står Vintræet i Dobefontens stenbog. Den dygtige konstner har gengivet det godt, med lov og slyngetråde og frugten, denne rige drue-klase, hvis vins velsmag er liv evindeligt. Dette må vi altid mindes, kæmpe så med Djævelen, som skal fly for os. Vorder Fredens Fyrste vort forbillede, og knyt-

tes vi til ham, himmelens Vintræ, så ere vi ved Kærligheden ét med Kristus og han med os. Kærligheden er stærkere end doden, overvinder alt. Tro, Håb, Kærlighed, men den storste af disse er Kærligheden. Hvo vil skille os fra Kristi kærlighed, hvad kan afbryde os fra himmel-rigets Vintræ? Intet på Jorden eller i Helvede, hverken Fyrstendommer eller Magter. Thi han er trofast og retfærdig, og holder sit ord til os. Lader os klynge os til ham, aldrig

give slip på hans almægtige hjelp. Hærskarer af hans Engle skulle da holde vagt omkring os og værne os. Men den evige Konge, den uforkrænkelige, usynlige, den alene vise Gud, være pris og ære i al evighed!

Men alt dette er i og igennem Kristus, den Korsfæstede, som jeg så tidt har lært eder det, når jeg for eder gentog den hellige Apostoliske Trosbekendelse, på hvilken vi alle ere døbte, og som vi holde fast ved indtil vort

livs ende. Kristus er større end eders Thor, tusinde gange og flere større end han. Kristus vil mægtigen hjelpe sit folk. Han opretholder og bevarer de troende i liv og død, og tilsidst i himlen giver han dem et hus ej gjort med hænder, et hus som stander evindeligen. Denne Kristus, vor unge stridsmand, som døde for at kunne dræbe Døden så vi måtte få evigt liv, han hænger der som billed på Korsets træ.

Dette forsmædelsens Kors, denne forbandede stamme, skændselens og sorgens galge, er vorden det trefold-lyksalige Korsets tegn, den skinnende bavn, de Kristnes strids-banner, velsignelsens tegn for hele Midgård. Det som er selve livets kilde trindt om i alle verdner, knoppes med blomster og loves omkring ham til Livsens Træ, det selvsamme Paradisets træ som vi mistede ved Adam, træet med himmelsk frugt og uvisneligt lov. Ligesom Adam bragte doden, gor Kristus levende. Han er Kongernes Konge og Herrernes Herre. Velsignet være hans navn!

Lyde kvadet
til lov for træet
som himlens hær-drot
hang på, i pine
for synder svære
hos faldne slægter,
Adams udåd
i ældste dage.
Dode Kristus,
men dog opstod han
mægtig fra graven
til mande-frelse,
for så til himmels,
fare vil siden
hird sin at hente
herned til midgård
på dommedagen,
drotten hin hoje,
altets hersker,
hans engle med ham.
Der skal han domme,
som dommen ejer,
enhver og alle
under solen,
lige som i livstid
lon fortjentes.

Blegne dog ingen,
bange for hans ansigt,
ræd for regnskab
til rettens herre.
Mildt han mæler,
mængden sporger
om nogen vilde
for sit navn alene
tale de pinsler
han led på træet?
Frygt da griber dem.
Få betænke
hvad de bor sige.
svare frelseren.
Blegne dog ingen,
bange for hans ansigt,
som bær i barm sig
vort bedste mærke;
Korset er genvej
til glæde endelos.
Sjelen svinger sig
let over skyerne,
dersom hos drotten
at dvæle hun længes.

Således sang min begavede landsmand, Angleren Cædmon, den af himlen oplærte hyrdeskjald, Englands hæder, men disse nordlige landes ætling,

fordum i Northumberlands udstrakte bygder. Hans vers genlyde altid hos mig; lader dem også dvæle iblandt eder. Og nu, born lille, den Herre Jesu Kristi nåde være med eder i al evighed. Amen!

Jeg burde vel gore mine læsere en undskyldning, fordi jeg således har begyndt med denne uventede lille Homilie, som for mange måske er en blot og bar Rapsodi. Men her have vi kendsgerninger for os. Skulpturerne på Dobekarret kunne ikke bortforklares. Sådan en Katekisme-Font[1]), som ubestrideligen på et af sine felter viser os billedet af en af de ypperste hedenske Guder, er *enestaende*[2]), ma have havt sin betydning, og kræver en forklaring. Men denne kan ikkun bringes tilveje når vi bruge den ældste kristelige Symbolik, og tage hensyn til stedet hvorpå, samt tiden hvori, Fonten blev udhugget. Måske har jeg ikke overalt tolket hver lille enkelthed på den rigtigste måde, men jeg tænker at udlægningen i det hele må være omtrent som jeg har antaget. Andre kunne finde en bedre forklaring; men alle må vi huske at hver oldtids-levning skal udtydes i sin egen kreds, og sés i sit rette lys. Dette er tilfældet med rent hedenske ting, og ikke mindre med kristelige. Jeg kendte ingen mere passende og mindre trættende forklaringsmåde for den række figurer som her er indhuggede i gråstenen, end at fremsætte det hele som en sammenhængende tale, holdt ved Dobefonten af den jevne trohjertede Præst.

Omtrent sadan må vel de taler have lydt, som den Engelske Missionspræst eller hans Skandinavisk-fodte discipel (nu selv en lærer for sine landsmænd) tidt og mange gange har holdt, når han bragte Evangeliet til de Gotiske stammer i denne del af Sverige. Kristendommens vugge der i landet. Han må da have anvendt ethvert middel, brugt hver lejlighed, til at lære folket, og det ikke mindst ved at udtyde alt det som brugtes i den lille kirke. Hele den

---

[1]) Dette ord tages her i dets *gamle* betydning — MUNDTLIG undervisning i elementerne af Kristentro. Efterhånden fik det andre meninger Som det nu bruges om et kort skrevet eller TRYKT udkast eller forklaring, er det helt MODERNT, indført i en lykkelig stund af den store Reformator Martin Luther.

[2]) Et par små Bronze-billeder af TARANIS, den Galliske Hammer-bærende Tordner, ere blevne fundne i Frankrige. Han svarede til den Skando-Gotiske THOR.

ældste Kristne Konst var jo som et barns billedbog, og mere eller mindre symbolsk. Således hjalp den til at lokke folket ind i kirkens fold. Og slig forklaring måtte vel især være brugelig ved borns eller voxnes dåb, når frænder eller venner vare forsamlede, tillige med flere eller færre nysgjerrige, og da uomvendte vel tidt og mange gange stode tilhobe med de troendes små flokke.

Derfor blev i vore Gammel-kristelige lande, og især her i Norden, Dobestenen ofte så slående prydet. Til trods for seklers vandalisme har ingen anden del af Europa endnu så mange kostbare Fonte som Skandinavien, — om disse end sædvanlig ere af simpel gråsten eller af træ, og arbejdet derpå simpelt eller «barbarisk». I England har den tidlige civilisation og landets hojtdrevne landbrug næsten odelagt alle de ældste Dobefonter. Den tid vil komme da alle disse dyrebare Skandinaviske kirkeminder ville blive samlede og udgivne[1]). Mange deriblandt have indskrifter i Runer; i England ere hidindtil kun 2 fundne med Runer; på en del findes der ord med Latinske bogstaver. De fleste Dobefonte i Skandinavien indtil det 14de århundrede, og i England indtil det 11te, ere på en eller anden måde mærkelige. Jeg har selv sét mange, i virkelighed eller afbildede, men ingensteds i Europa nogen så mærkelig som Ottrava-fonten.

Thi dette Hellige Kar tilhorte den gamle kirke i OTTRAVA i Skara Stift, Vestgotland, Sverige. Sognets oprindelige navn, ned til 1397, var OTERVAD (Odder Vad[ested]). Kirken blev reven ned 1813, og materialet, sandsten, brugtes til at bygge den nye store kirke i Dimbo, som nu også er Ottrava-sognets gudshus. Pastor Florell bar omsorg for den gamle Font, som henlå upåagtet på Ottrava kirkegård, og fik den flyttet til Dimbo. Her blev den i 1875 undersogt af Pastor Claes Johan Ljungström, og denne ivrige arkæolog sendte mig i December 1875 en tegning af figurerne i fuld storrelse. Jeg forklarede dem derpå for ham, og i Oktober 1877 udgav han en kort beretning om Fonten med meget små afbildninger af dens felter. Sé hans værdifulde arbejde: «Wartofta Härad och Staden Falköping», Lund 1877, 4to. s. 159—161.

Dette kostelige kar er af granit, omtrent 2 fod hojt og 2 fod 5 tommer i tværmål. Stenen er 5 tommer tyk. Dets fodstykke har ej været at finde, men vi tor vel af andre lignende stykker slutte os til, at dette har været

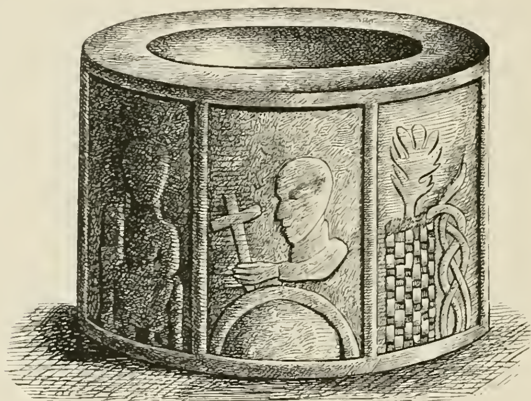
---

1) Sandt er at en del ere udgivne i Skandinavien, tid efter anden, spredte i alle mulige skrifter, ofte inkorrekt tegnede, eller med kun en del af figurerne. Men hvad vi behove er en nojagtigt tegnet systematisk række af alle de interessanteste, og prover af de andre. Et godt bidrag er helt nylig publiceret, 13 af de ældste Fonter i Bohuslæn, Sverige. (Bohuslänska Dopfuntar», tegnede af G. Brusewitz, med text af Dr. O. Montelius, ss. 425—446 af «Göteborgs och Bohusläns Fornminnen och Historia», 1876, 1877. 8vo. Stockholm 1877).

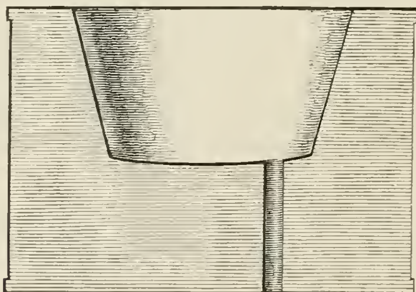
forsynet med en Rune-indskrift, i det mindste Fonthuggerens navn. Dens alder er omtrent år 1000, eller begyndelsen af det 11te århundrede. Fonten opbevares nu i Rigs-Museet i Stockholm, hvortil den indkøbtes.

Det var mig vigtigt at skaffe et materiale som jeg turde lide på. Heldigvis fik jeg bistand af den udmærkede og forfarne antikvariske artist Olaf Erlandsson, af Skara i Vestgotland, som i sommeren 1876 opholdt sig nogen tid på min regning i Dimbo, og tog der efter naturen de nøjagtige og smukke tegninger som her ere gengivne, skårne i træ af J. Rosenstand af Kjøbenhavn.

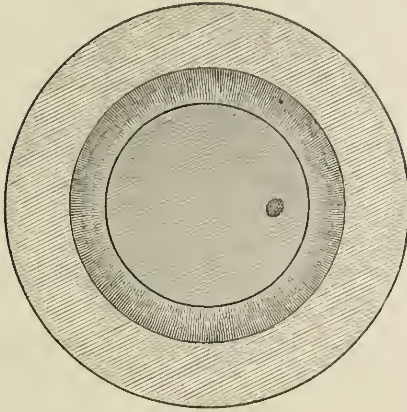
For at man kan gøre sig en rigtig idé om Fontens hele udseende, tilføjer jeg her et billede som viser den stående med figurerne i relief:

Ligeledes fremstiller jeg kummen i profil:

Sammes bund, sét ovenfra:

1ste Felt. *Syndefaldet.* Da Ormen (Dragen, Snogen) spiller så stor en rolle i den Nordiske Konst og Mytologi, har konstneren i denne Cartouche taget det nemmeste og simpleste symbol, selve Slangen. Og vi må lægge mærke til Æblet, den har i munden.

2den Felt. *Genoprejsningen, den Hellige Dåb.* En Præst som løfter Korset med højre hånd og holder Evangelie-bogen i venstre. Det indhuggede bibel-vers findes hos Markus, kap. 16, v. 16:

QVI CREDIDERIT ET BATIZATVS FVERIT SALVVS ERIT.

Vi må iagttage sløjfningen af P i BA(P)TIZATVS, det gamle sjeldne tegn for Z, og det lille S.

3dje Felt. *Konfirmationen.* Biskoppen sidder i sin stol, hans højre hånd løftet til velsignelse, medens hans venstre holder Evangelie-bogen.

4de Felt. *De Himmelske Mysterier.* Ovenover Regnbuen sés bryst-billedet i profil, med Korset i hånden, af den Himmelske Lærer, Sankt Johannes [1]).

[1]) Den lærde Danske Præst Karl J. Brandt meddeler mig godhedsfuldt, at han tror dette felt må fremstille «Kirkens store Bøn, «Fader vor *du som er i himlene*», i Jesu den Korsfæstedes navn.» Denne tanke fortjener nærmere overvejelse. Jeg kan ikke bifalde den. Dels må denne Bøn følge med Kirkens børnelærdom i det 1ste felt, Dåben; dels synes selve skulp-turen ikke at kunne tillade den. Figuren er *ikke* den Korsfæstede, har ingen glorie eller

5te Felt. *Det Genvundne Paradis.* Cartouchen fremviser Havens (vidje-flettet) Port eller Mur og Livsens Træ indenfor, samt de fremstrommende Floder som forestille de 4 Evangelister. Dette ligeså rorende som dristige sindbillede er det ældste man har brugt for Evangelisterne, og er et af de allerforste symboler den Kristne Kirke har kendt. Til folge af den knappe plads og for at spare besværligt arbejde i den hårde sten, ere Floderne gengivne konventionelt, og uden at man har nojagtigt hugget dem som fire [1]).

Linierne i bogstav-rim som ere indflettede her, gore ikkun krav på at være en temmelig ordret oversættelse af et lille stykke (v. 811—844) af et herligt Old-engelsk digt fra 10de eller 11te sekel. (Sé s. 32, 33 af «The King of Birds; or the Lay of the Phoenix», udgivet af mig s. 256—332 af Archaeologia, London 1844, 4to, Vol. 30).

Vi må ej glemme at de allerfleste Skandinaver omvendtes til Kristendommen af Engelske Missionærer, som tildels kom herover ligefra England, og tildels forst opholdt sig kortere eller længere tid på deres missions-stationer i Tydskland, Frisland &c., som de selv kun anså for hvilesteder paa deres vandring nordpå. Heraf komme, naturligt nok, de mange håndskrifter indeholdende Rune-alfabeter som ere fundne i Tydskland, men skrevne af Englændere, eller afskrevne af disses disciple, og som missionærerne agtede at bruge i Skandinavien, hvor de ene og alene kunde være til gavn, såsom det kun er i Skandinavien, og dets koloni England, at man nogensinde har hort tale om Runer. Den forste betydelige og heldige mission i Sverige var i Vestgotland, og herhid drog blandt andre Angler den utrættelige og blide St. Sigfred, som var bleven viet i York til Biskop for missionen. Han dode omtrent 1030, efter et halvt hundredårs opoffrende arbejde.

---

andet som kan betegne Kristus, endnu mindre Kristus på Korset. Den må være enten en simpel Præst, hvad der her er uantageligt — Præsten står i 2den felt, — eller en Evangelist; men himmelbuen hor til St. Johannes som den Himmelske Lærer. «Ornen Johan, som betragtede det guddommelige væsen.»

[1]) Der er ingen tvivl om at det *oprindelige* emblem for de 4 Evangelister — ældre end Tetramorfen, de 4 Levende Væsener i Ezekiels syner, eller disse 4 forenede i én figur, men bagefter adskilte som den Apokalyptiske Løve, Oxe, Mand og Ørn, som forst *begyndte* i 5te århundrede og ikke bleve *særskilt* givne til *særskilte* Evangelister før længe efter — var Paradisets 4 floder. Man finder disse på en del af de alderældste Kristelige kunstgenstande, blandt andet på det berømte Lateranske Kors, en mosaik hvis original må sættes i Constantins dage. De 4 Bøger eller Ruller forekomme også på meget tidlige kunst-levninger som betegnende de 4 Evangelister. Ofte findes de fire floder i forening som én Jordan, sammenhæng med ting som høre til Dåben.

Ej heller tror jeg at figuren har hensyn *kun* eller *hovedsagelig* til den Nye Jerusalem St. Johannis Åbenbaring.

6te Felt. *Thu(no)r.* I Skandinavien og en del af England vege de ældre THUNOR og WODEN tidligt for de lettere, sammentrukne, former THUR (THOR) og ODEN (ODIN). THUR have Englænderne endnu i THURSDAY, Skandinavisk T(H)ORS-DAG, imedens WODEN sés endnu i det Engelske WEDNESDAY, Skandinavisk ONSDAG, og vare disse to dage jo hos vore forfædre særlig viede til hine Guders dyrkelse. — Her pa billedet ere alle enkeltheder fuldkommen tydelige. De velbekjendte sagn om Thor kunne læses i Eddaerne og andensteds. Thors Skæg er også et betegnende træk. Alle de andre hoveder ere skæglose. Men Fonten er hele 200 år ældre end den ældste kodex af den Poetiske eller Ældre Edda[1]).

7de Felt. *Vintræet.* Det allerældste Kristelige symbol for Vor Herre og hans Kirke.

8 Felt. *Korsfæstelsen.* Figurens store ungdommelighed og de adskilte fodder bevise behandlingsmådens store Ælde. Tillige er den meget konventionel, ikke engang naglerne gengives, eller selve Korset, kun Brættet (Suppedaneum), hvorpå fodderne hvile.

Versene i stavrim ere en temmelig ordret oversættelse af en passus (l. 195—244) af det smukke kvad «Det Hellige Kors, en Drom», digtet omtrent midt i det 7de århundrede på Old-Nord-Engelsk af den ophojede Skjald Cædmon, som dode omtrent år 680. Dette kvads begyndelseslinier ere udhuggede (ikke efter år 680) med RUNER på Old-Nord-Engelsk i Ruthwell-Korset, i en bygd som nu er syd-skotsk, men den gang og længe efter horte til Engelsk Northumbria. Men det hele digt er ikkun bevaret i en Syd-Engelsk afskrift fra 10de eller 11te århundrede. Afbildninger af alle Korsets 4 sider, selve kvadet og min Engelske oversættelse findes i mit arbejde «The Old-Northern Runic Monuments of Scandinavia and England», Vol. 1, folio, London 1867, s. 405—448, og separat som særtryk. Mange og mærkelige bibelske og traditionelle emner ere udhuggede paa Ruthwell-korset, og deriblandt også VINTRÆET[2]).

---

[1]) Pastor Brandt vil også tolke dette felt som betydende *Pœnitens*, bod og bedring. I alt fald har han ret i, at uhyrerne kunde endvidere symbolisere i den gamle Kirke de 7 dodssynder.

[2]) Pastor Brandt er tilbøjelig til at anse det 7de og 8de felt som symboler for Nadveren, den sande Vinstok som indledning og Herrens Legeme som en frugt på livets træ. *Katekismen,* tror han, blir da klarere. Men dette synes mig alt for begrænset. Vi vente Alterets Sakrament under *Konfirmationen.*

Vinstokken var altid hovedsagelig den mystiske forening med Kristus. Korset blev meget tidligt mere end et simpelt Kors. Hvor det ikke var et kort og rigt tegn for Kristus Selv, blev det snart et billed af det Evige Liv, det Genvundne Paradis. Denne tanke, som måske er langt ældre, møder os som vel bekendt i 5te sekel i det populære apokryfiske Nicodemi Evangelium (eller Pilati Handlinger), 2den afdeling. Her omtaler forfatteren Seths

Men for at forstå fremstillingen af Thor på en Kristen Døbefont, må vi drages til minde, at i denne meget tidlige tid var hedenskabet endnu allevegne i Skandinavien levende, stærkt og rede til kamp. De troendes menigheder vare få og spredte, kun at regne som holme i paganismens hav. Kirken kom kun langsomt frem, selve luften var hedensk, og hele sproget nødvendigvis fuldt af ord og sætninger som havde deres rod i den gamle nationale tro, alt ligesom Græsken i St. Pauli tid. Mange af disse hedenske tekniske udtryk toges naturligvis helt og holdent i kirkens tjeneste, og endogså i England have nogle bevaret sig indtil vore dage. Thi dengang bleve hedenske navne på fester og ting tidt ikkun lidet forandrede, forinden kirken tog dem i brug, eller de efterlignedes eller oversattes, idet en Helgens navn sattes for en Guds, en Kristelig fest opkaldtes efter en hedensk, &c. Dette har været tilfældet i alle Skando-gotiske lande. Endnu tilmed på Finsk kalder man, smukt og med rette, Gud JUMALA. Og jeg har allerede peget på hvorledes Cædmon, idet han sang således som ikkun han kunde synge, i virkeligheden på Ruthwell-korset beskrev sine hedenske forfædres Kristus, den lyse Balder, som blev gennemstunget og dræbt af misteltenen.

Og for rigtig at fatte at den gode Præsts menighed forstår de enfoldige bibelske sandheder han kommer frem med, må vi mindes, at den første Anglo-Skandiske kirke ejede alle Troens hoved-skatte, såsom Fader Vor, den Apostoliske Trosbekendelse, og Lovsangene, på folkets tungemål, og præsten prædikede ofte Homilier i bygdens sprog[1]). Til trods for de uendelige ode-

---

besøg til Paradis, for at begære Nådens Olje til bod for sin døende fader Adam. Men Engelen svarede, at denne Olje — under formen af Nådens Træ, Livets Træ — skulde en gang gives ved Gud-manden, og Paradiset således åbnes for Adam og hans børn. Denne tankegang voxede snart, i mange og forskellige skikkelser, over den Kristne verden, både i kunst og legende, i vers og prosa. Den kendtes godt af den store Englænder, den ærværdige Beda (672—735), hvis skrifter slugtes af Vestens Kirker. Den forekommer i Skandinavien i det gamle Svenske Legendarium (sidste halvdel af 13de århundrede); men *tidligere Skandinaviske arbejder af samme art ere forsvundne.* Hvad særskilt selve Korset i den Kristelige kunst angår, have vi dette emblem så tidligt som i 6te og 7de århundrede på de Monzaske Olje-flasker, på Korset i Baptisteriet i St. Pontianus, m. fl., hvor det forestilles som et blomstrende træ, fra hvis stamme blad og blomst springe frem.

[1]) Desuden fandtes også Hymner oversatte og forskellige dele af Bibelen. De ældste stumper af disse sager som endnu findes, ere på Norsk-Islandsk fra slutningen af 12te århundrede, på Svensk fra det 14de, på Dansk fra det 15de. I England har vi sådanne ting både på Nord- og på Syd-Engelsk fra 9de og 10de århundrede, og fra samme tid Davids Psalmer på Syd-Engelsk, både i prosa og i vers. Men alle vore Nordlige lande have mistet meget som var ældre. Hvormange «milliarder» vilde vi ikke give for en afskrift af den ærværdige Bedas Old-Nord-Engelske Oversættelse af S. Johannis Evangelium, hvis sidste vers han skrev på i øjeblikket da han døde? Denne store og gode mand hensov omtr. år 735. Eftersom hans

læggelser haves der endnu slige ting i England fra det 9de århundrede og nedad, i Skandinavien fra det 12te og nedad. Mange Old-Engelske og Ældre-Engelske Homilier, for lettere at kunne opfattes af almuen, forfattedes i det folkelige versemål, stavrimet.

Derfor, så vidt jeg kan skjønne, findes intet sært eller umuligt i de ord som her forudsættes at være talte af den Vestgotlandske præst til sin lille menighed.

THU(NO)R OG HANS EMBLEMER.

Som vi sé, er det træk på Dobefonten som mest slår og forbauser os — billedet af Thu(no)r. Hidindtil er denne folkelige Gud ikke funden iblandt os i kunstform uden i almindelighed, i en slags forkortet fremstilling eller symbol. Jeg vil ingenlunde her indlade mig på hele spørgsmålet om Thor og hans dyrkelse, samt om alt hvad der har hensyn til ham i det som endnu er tilovers af oldtidens sagn og i håndskrifter på prosa eller på vers. Men det kan ikke være af vejen her at samle de kunst-genstande om ham som endnu findes. Naturligvis ere de især fundne i det Skandiske stammeland, som Kristnedes flere sekler senere end dets koloni England.

I det vi tage disse ting så kort og simpelt som muligt, ville vi ordne dem som følger:

A. THU(NO)RS HOVED.

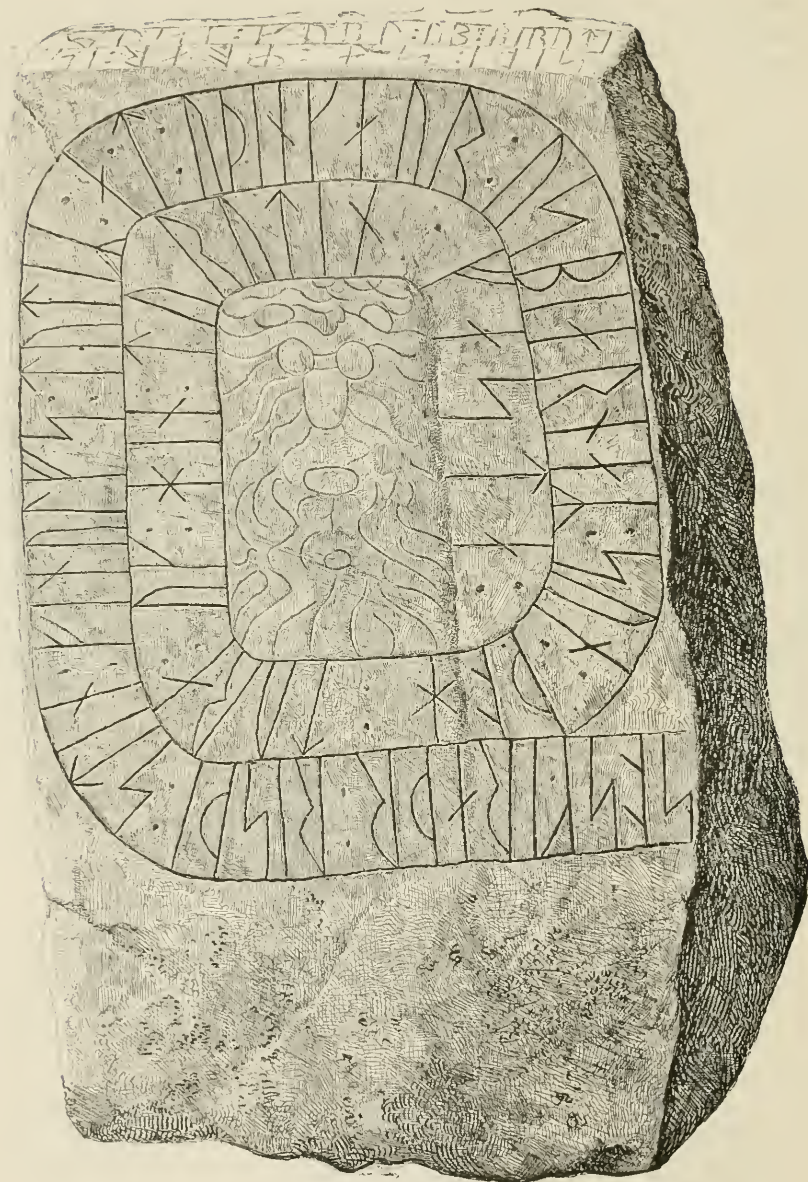
Det første exempel herpå[1]) er den hedenske Runesten i

SKJERN, NØRRE-JYLLAND, DANMARK.

---

sidste oversættelse var den 4de Evangelist, er det rimeligt at han forinden havde oversat de 3 andre. Men der er ingensteds sagt at Bedas var den første oversættelse af nogen bibelbog. Rubrikerne i de Old-Eng. Evangelier udpege, hvilke stykker der skulde læses i kirkerne, på visse fastsatte dage. — Den ældste Skando-gotiske bibel-oversættelse er den Mæso-gotiske, som Biskop Wulfila skrev omkring år 360; men hvor betydelig en del der end haves deraf, er det dog ikkun brudstykker.

[1]) Ved s. 741 af min O. N. R. Mon. Vol. 2, har jeg givet en afbildning af en stor klippe i Sverige (på Lagno ved Aspø i Södermanland), af hvilken jeg senere, ved Baron O. Hermelins forekommenhed, har modtaget en stor og omhyggelig tegning. Figuren i midten er en nogen mand med et umådeligt overskæg. Men underskæg mangler, der findes ingen attributer, og figuren kunde være billedet af den afdøde, eller skyldes stenhuggerens lune. Derfor omtaler jeg ikke billedet her, skønt det er fra hedensk tid.

Jeg har offenliggjort denne i min «Old-Northern Runic Monuments of Scandinavia and England», folio, Vol. 2, s. 788—91, og henviser dertil. Stenen er rimeligvis fra det 9de sekel, og er 5 fod lang og 3 bred, samt fra 2 til 16 tommer tyk. Tegningen toges 1856 af Kruse, men her ere 3 bogstaver rettede efter en nyere tegning af Prof. M. Petersen, tagen 1869.

Forst har vi granit-blokkens hoved-masse.

Midt på sé vi Thors Hoved, vildt og *skægget*. Der er ingen tvivl om at han er fremstillet her for at signe og beskytte den afdode, hans gravhoj, runesten og andre mindesmærker.

Runerne ere store og tydelige:

SO SKIRAÞR RISÞI STIN, FINULFS TUTIR, AT UÞINKAUR, USBIARNAR SUN, ÞOÆ TURA, UK ÆIN TURUTIN FASTA.

Hvad enten vi sætte SO SKIRAÞR, eller SOSKIRAÞR (i ét ord) vil hele sætningens mening være den samme. Dernæst kommer det overste af stenen, som her gengives for sig selv:

SIÞI SA MONR IS ÞUSI KUBL UB BIRUTI!

Hele ristningens mening må være:

HUN SKIRATH REISTE denne-STEN, FINULFS DATTER, AD (for) UTHINKAUR USBIARNS SØN, DEN DYRE (kære), OG EN DROTTEN (husbond, mand) (tro)FAST.

VANDRE (fredløs vorde) DEN MAND SOM DISSE KUMBEL (mindesmærker) OP vilde-BRYDE!

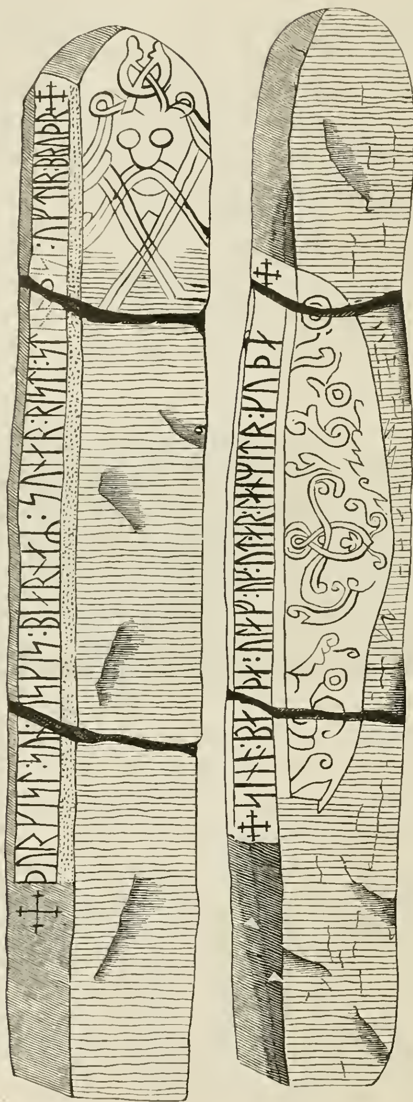
Vi have lignende formler for forbandelsen over Gravens Hærger på stenene ved Glimminge i Skåne, Glavendrup i Fyn, og Tryggevælde i Sjelland, og ere de forklarede af mig i min O. N. R. Mon. s. 697—701.

Det andet exempel findes på den hedenske runesten ved

LUND, SKÅNE, SVERIGE,

afbildet og forklaret af mig i samme arbejde, s. 749. Jeg aftrykker atter træsnittet her, men bemærker tillige at Bruzelius har bevist (Saml. til Skånes Hist. Lund 1871, s. 148) at Sjöborgs tegning, den jeg gav, ej er fuldkommen fejlfri

med hensyn til slyngningerne. Men vi have her selvsamme *vilde skæggede hoved* af de dodes beskytter.

Indskriften siger os:

ÞURKISL, SUN ISKIS BIARNAR SUNAR, RISTI ST(INO) Þ(ISI) UFTIR BRUÞR SINO BAÞA, ULAF UK UTAR, LANMITR KUÞA.

THURKISL (THURGISL), SON af-ISKIR (ANSGAR) BJØRNS SON, REISTE STEN DENNE EFTER BRODRE SINE BÅDE, (begge), ULAF OG UTTAR, LANDMÆND (Landejere, Bønder: eller Hirdmænd, Landvogtere) GODE.

Jeg giver her, i modsætning, den mærkelige sten som i 11te århundredes første halvdel rejstes i:

VALLEBERGA, SKÅNE, SVERIGE.

Denne sten meddeltes af mig i O. N. R. Mon. Vol. 2, s. 820, og senere af Bruzelius (Saml. til Skånes Hist. Lund 1873, s. 3). Den stod på et tomt gravminde, thi indskriften siger at den afdøde hviler I LONDON.

På blokken er udhugget en almindelig Korstype, det såkaldte Paté-Kors, men på dettes øverste gren hviler et *Skæggeløst Hoved* med milde ansigtstræk. Dette holder jeg for et overgangs-billede, en forbigående fremstilling på denne tidlige sten. Kristi Hoved er kommet istedenfor Thors, medens Tordnerens Hammermærke er veget for Fredsfyrstens Korsmærke. Det er en yndig konventionel konstbehandling. *Det giver os i det små Kristus på Korset* [1]).

Runerne på forsiden melde:

SUIN AUK TURGUTR KIAURÞU KUML ÞISI IFTIR MANA AUK SUINI.

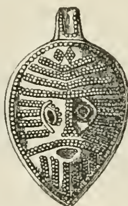
SUIN OG TURGUT GJORDE GRAVMÆRKER DISSE EFTER MANI OG SUIN.

Der fortsættes på bagsiden:

KUÞ HIALBI SIAUL ÞIRA ÜEL. IAN ÞER LIGIA I LUNTUNUM.

GUD HJELPE SJEL DERES VEL. MEN DE LIGGE I LONDON.

[1]) På den store Mosaik i St. Apollinaris in Classe, nærved Ravenna (A. D. 545) — hvis Hovedgenstand er Kristi forklarelse — findes et Kors omtrent Maltesisk i form, og i midten Vor Herres ansigt. Dette er det tidligst bekjendte tilnærmelse til et Krucifix. På de små Oljeflasker ved Monza (6te århundrede) er Kristi hoved, eller næsten en byste, ovenover et lille Kors.

Som vi alle vide, bærer den højre halvdel af bagsiden på den navnkundige og kolossale Runesten ved Jellinge i Jylland, Danmark, som rejstes af Harald Blåtand til minde efter hans fader kong Gorm den Gamle i 10de århundrede, billedet af KRISTUS PÅ KORSET. Men også her er behandlingen meget konventionel. I virkelighed findes der intet Kors på stenen, men i stedet ikkun snoninger og ringe. Disse synes at forestille Korset, som blomstrer ud til Livsens Træ, ligesom på Ottrava Fonten. Men da arbejdet på Runestenen er meget ældre, er det i en endnu mere national-»barbarisk« stil end på Fonten. På stenens venstre halvdel raser Frælserens dødsfjende, en dobbelfigur, et uhyre Drage (eller Slange) og afgrunds-ulv i ét.

Her stiller jeg også en Amulet-type som viser sig i fund fra den Senere Jern-alder. Dr. H. Hildebrand[1]) og siden efter Dr. O. Montelius[2]) have meddelt 3 af disse prydelser. Alle ere af sølv, fra Gulland, hvor 12 stykker fandtes samlede. De gives her i fuld størrelse, Heliotyperede af Pacht.

Disse hængesmykker, formodentlig til halsen, vise os en *Mands Hoved*, konventionelt, med perle-arbejde, og alle bære hvad der skal være *et Skæg*.

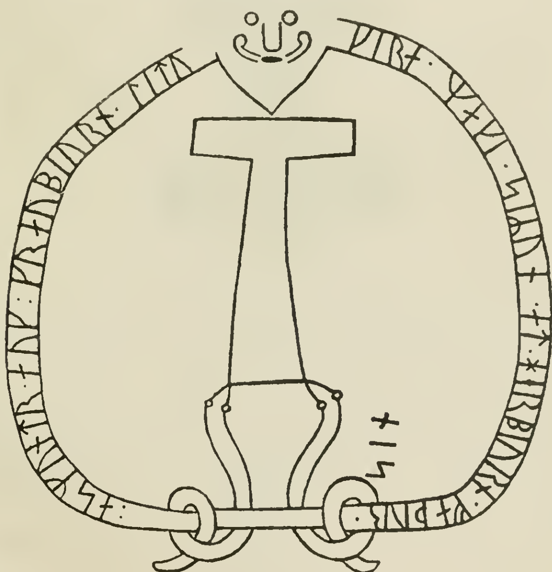
Den næste klasse af disse mindesmærker fremstiller

B. THU(NO)RS HOVED TILLIGE MED HANS HAMMER.

Herpå har jeg ikkun ét exempel, den hedenske med runer ristede klippeblok ved

ÅBY, SÖDERMANLAND, SVERIGE.

Den omtaltes i min O. N. R. Mon. s. 670, men uden tilsvarende tegning. Denne kender jeg ikkun fra træsnittet i Göranssons Bautil, No. 766, hvis midterste del jeg gengiver her, Heliotypered af Pacht. Ifølge Göranssons billede var rune-klippen omtrent 16 fod høj, rune-båndet 8 tommer bredt. Stavene

[1]) Følhagen-fyndet (Ant. Tidskr. f. Sverige, 3, 101).

[2]) Sveriges Forntid (Atlas, 2, Nos. 595, 605, 606).

må folgelig have været meget tydelige, og tegningen synes korrekt, når undtages en fejltagelse af træskæreren, hvorved FRAUBIURN er bleven til KRAUBIURN. Blokken er fra 9de sekel, men Liljegren (No. 993) har ingen anden hjemmel end Bautil. Her have vi beskytteren Thurs dristigt udhuggede *Hoved* med *Overskæg* og spidst *Hageskæg*, men nedenunder er hans *Hammer*[1]).

I det vi nu rette K til F i navnet, ere runerne som folger:

ASMUNTR AUK FRAUBIURN LITU KIRA MAKI SIOUN AT HERBIURN. FAÞUR SIN.

ASMUNT (ANSMUND) OG FRAUBIURN LODE GJORE disse-grav-MÆRKER SYV AD (efter) HERBIURN, FADER SIN.

Der rejstes tidt flere stene efter en afdod, foruden runestenen, og indskriften omtaler nu og da tallet. Som oftest omtales EN, enkelte gange TO, eller BÅDE, så SYV, så MANGE, så ALLE. På Ek stenen, Vestgotland, nævnes en BRO AF STEN og 30 GRAVMÆRKER.

Her må indordnes de allerede omtalte Amulet-smykker. En del af disse, ligesom stenene, viser os Hammer og Hoved i forening. Forst meddeler jeg den fra

SKÅNE, SVERIGE.

Funden 1877, er af solv stærk forgyldt. Gives her i fuld storrelse, Chemitypered af Prof. Magnus Petersen fra en Elektrotyp tilhorende Hr. Conservator Steffensen ved det Old-Nordiske Museum. Originalen tilhorer Baron Arvik Kurcks samlinger, Skåne. Det er dobbelt mærkeligt, — dels som en kopis kopis kopi af et billede hentet fra den Klassiske Thor, JUPITER AMMON, hvilken var «barbarerne» vel bekendt fra Alexander-mynter og flere andre minder[2]), — dels da vi kan sé typens degradation, indtil den nu ikke så lidt ligner en fugl.

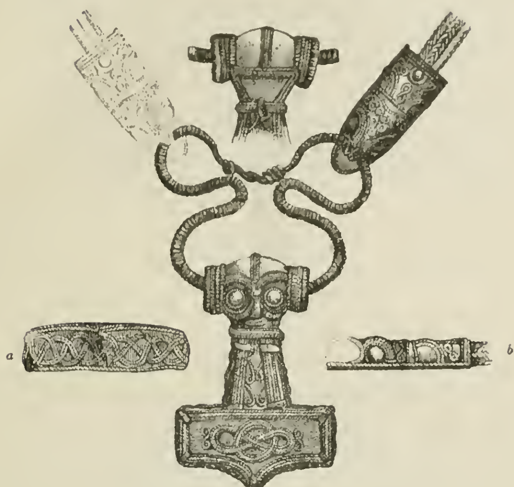
---

[1]) Endnu et exempel på det ældgamle SIOUN (med N endnu bevaret) findes på Stenqvista stenen længere frem.

[2]) Ligeså er TARANIS (den Galliske THUNOR) bleven funden bærende den Klassiske HERCULES's attributer. Den Klassiske Konsts og Mytologis indflydelse var meget stor, vide omkring.

En anden fandtes år 1875 i en rig skat fra 10de århundrede funden ved

ERIKSTORP, ØSTGØTLAND, SVERIGE.

Den gives her i fuld størrelse, Heliotypered af Pacht, fra en afbildning (s. 504) til en interessant afhandling af Dr. H. Hildebrand, i d. Svenske «Månadsblad», Juli—August 1877. Stykket er af sølv.

For lånet af de tvende næste stykker må jeg takke Dr. H. Petersens venlighed. (Sé hans arbejde, s. 76, 78). Den ene forestiller et andet stykke fundet ved

BREDSÄTRA, ÖLAND, SVERIGE.

Ligeledes af solv. Er meddelt i Dr. Montelius' Atlas, No. 628, a. Hovedet er endnu tydeligt nok, til trods for den konventionelle behandling.

Sidst giver jeg et ligedant hængesmykke af solv, fundet 1874 ved

MANDEMARK, MÖN, DANMARK.

Dette stykke prydes med fastpressede ornamenterede guldplader, og har guldindlagte ojne og 3 guldindlagte striber i panden. Det hænger i en lille ring af solvblandet guldtråd. Striberne ere præcis de samme som på Thors Hoved på Dobefonten, og synes mig her også at forestille fragmenterne af Jettens flintkolle. I alt fald er det sikkert nok at figuren skulde vise et menniske-hoved tæt ind pa Thors Hammer.

Derefter have vi det simple symbol

C. THU(NO)RS HAMMER ALENE.

Idet vi begynde med runestenene, komme vi forst til den i

HANNING, NORRE-JYLLAND, DANMARK.

For lånet af Chemitypiet, ligesom af det næste (Læborg), må jeg igen takke Dr. H. Petersen, som har udgivet det i sin værdifulde og originale afhandling: «Om Nordboernes Gudsdyrkelse og Gudetro i Hedenold», Kjobenhavn 1878, 8vo, s. 52. Blokken er fra en forholdsvis senere tid, sandsynligvis fra 11te århundrede, thi Hedenskabet dvælede på sine steder længe i Skandinavien. Der findes mange forkortelser i indskriften, hvilket ikke var usædvanligt, for at spare på arbejdet ved indhugningen. Da Hanning kirke senere blev rejst, brugtes stenen som bygge-emne, blev hugget firkantet og indmuret i den sondre Korsmur. Men hele ristningen blev bevaret, undtagen noget af det forste ord, som vi muligvis kunne restaurere, såsom det gentages i slutningen. I sammentrækningerne er SE enten forkortet for SEN eller ordet SEN udtalt og skrevet SE; medens RSÞI, her som andensteds, er RISÞI og MOR står for MOÞOR. På samme måde hugges H for HIAU eller HIO, &c. Sikkert er det at Thors Hammer, Vogterens og Velsignerens, pryder stenen. Jeg læser runerne:

U(ikll) TOFA SE RSÞI STEN ÞENE EFTIR GÜÞU, MOR SINA. (U)IKIL H.

UIKIL TOFE-SON REISTE STEN DENNE EFTER GÜTHA, MODER SIN. UIKIL HUG-runerne.

Den anden med dette tegn er den hedenske blok ved

LÆBORG, NORRE-JYLLAND, DANMARK.

Et par af bogstaverne ere nu bortfaldne. Om vi her skulle oversætte TRUTNIK med Dronning eller med Frue, Madmoder, er ligegyldigt med hensyn til dette emne. Thors velsignende Hammer er her afbildet tvende gange.

RHAFNUKA TUFI HIAU RUNAR ÞASI AFT (ÞUR)UI, TRUTNIK SINA.

RHAFNUNGEN TUFI HUG RUNER DISSE EFTER THYRE, DRONNING SIN.

1 Alen

Den tredje er den omtrent 16 fod høje hedenske mindesten ved

STENQVISTA, SÖDERMANLAND, SVERIGE.

Den er Heliotypered af Pacht efter Dybecks Runurkunder, 8vo. Nr. 34. Men i året 1868 blev jeg ejer af et prægtigt papirs-aftryk, hvorfor jeg må takke Hr. Westerberg af Eskilstuna. Dette viste fejl hos Dybeck med hensyn til 2 stave, som her ere rettede. Thors beskyttende Hammermærke bevogter også denne grav. Den mærkelige form SIOUN, *SYV*, er alt omtalt. Runerne:

HELKI AUK FRAUKAIR AUK ÞORKAUTR RAISTU MERKI SIOUN AT ÞIUÞMUNT, FAÞUR SIN.

HELGE OG FRAUGAIR OG THORGAUT REISTE MÆRKER disse-*SYV AD* (efter) *THIUTHMUND, FADER SIN.*

Dette smukke minde synes at være fra det 10de hundredår.

No. 4 er runeblokken ved

GRÄSTORP, VEST-GOTLAND, SVERIGE.

Men Dr. O. Montelius har venligst underrettet mig om, at han endnu ikke har sét sig istand til at tilvejebringe et papirs-aftryk eller en god tegning af stenen, da den nu ligger i et dige. Men han håber snart at få lejlighed til at gøre dette.

Gå vi nu over til Monter, så have vi 2, prægede af Danske konger i Northumberland, som bære Hammer-mærket, De ere blevne udpegede af min lærde ven, den velærværdige D. H. Haigh, i Archæologia Æliana, 8vo. Vol. 7, 1866, s. 43, 47, No. 2, 3, på hans tavle VI. Jeg gengiver dem her, og føjer dertil Hr. Haighs beskrivelse:

«2. Samme type; indskriften (fejlagtig) skulde være SITRIK RE.

«Thors Hammer, imellem tværstregerne; omskriften skal være INGELGAR MON.

3. LVDO SITRC; samme type, Thors Hammer sat til som biprydelse.

«+ ERIC MOTI; et Kors med afvexlende halvmåner og kugler i kvadraterne.

«Der kan ikke være tvivl om at dette er den genstand som er ment med devisen på to af Sitrics monter, samt på de senere typer af St. Peters pengene. Det lader også til at små Hamre af denne form ere blevne brugte som Amuletter; der ere 3 eller 4 sådanne i det Old-Nordiske Museum i Kjobenhavn, den ene heftet til en ring, og alle indrettede til det samme. En anden er bleven funden i England, sammen med Cuerdale-monterne» . . . . . «Den historie Simeon fortæller om Olaf Hold (Höldr) som tilsvor kirkens præster og den hellige Cuthbert fiendskab ved sine guder «Thor og Othan», viser at han stod overst i anseelse hos Danske styrere af Northumbria. Dette dynasti af Ivars æt, hvis kongesæde skiftevis var Dublin og York, — disse hovdinger, som forlode Dublin dengang Northumbrerne indkaldte dem og genvandt deres myndighed i Dublin, da de vare nodte til at forlade Northumbria, kaldes også år 942 (944) af de Fire Mestre »muintir Thomair», d. e. Thomairs «folk» eller «æt» eller «afkom», og de ærede «Thomairs» eller Thors «Ring» som den storste skat. Dette var, uden tvivl, selvsamme «hellige Ring» hvorpå de svore at holde deres forbund med Ælfred, da de år 876 vare i England» . . . . «Denne Thors hellige Ring var således et af redskaberne til hans dyrkelse, og måtte findes i alle hans templer, folgelig gemte Ivars sonner den også i deres eget Thorstempel» . . . . . «Thomair er den Irske form af Thor» . . . . . «Thunaer, Thor, Thomair er aldeles parallelt med Anlaf, Olaf, Amlaib, og Inwær, Ivar, Iomair»[1]).

Jeg er aldeles enig med Hr. Haigh i, at Thors Hammertegn findes på ovenomtalte monter, men jeg tænker at det tillige er noget andet. Vi må mindes at adskillige af disse Konger, skondt de fra forst af selv vare hedninger, herskede både over Kristne og ikke Kristne undersåter. Derfor brugte de tidt, efter min mening, det gamle symbol som alt flere hundrede år for Kristus havde bredt sig fra sin hjemstavn i Østerland og Ægypten, tegnet **T**, Tau-korset, eller St. Antonii Kors, almindelig kendt både hos Kristne og Hedninger, og et af Korsets allerældste typer, alt imedens det også havde megen lighed med Thors Hammermærke. Derfor blev det hurtigt til en blot og bar prydelse, overalt hvor det ej var skarpt Kristeligt eller kun neutralt. På de fleste af disse tidlige Northumbriske monter, og altid på kong Alfreds, anser jeg dette Tau-kors for et Kristeligt symbol, men ellers for et neutralt tegn.

Med hensyn til de af Hr. Haigh omtalte Thor Amuletter, så haves der (foruden i Island) et halv hundrede af dem i de store Skandinaviske Muséer,

---

[1]) Flere bemærkninger om disse Edsringe og om Thors Hammer findes hos C. A. Holmboe, Mjölnir og Vadjira, Christiania 1862, 8vo, og i hans Om Eeds-Ringe, Christiania 1863, 8vo; hos H. Petersen Om Nordboernes Guded.; og i min O. N. R. Mon. Vol. 2, s. 976 og Vol. 3, Bracteates, No. 75.

samt flere i private samlinger, en (Dansk) i min egen. Se herom Dr. H. Hildebrands afhandlinger i Manadsbladet, Stockholm 1872. s. 49—55; 1875. s. 33; 1877. s. 501. De fleste ere kun Hammer-tegnet. Dr. H. Petersen har været så god at låne mig blokken til en af disse Amuletter (sé hans s. 75, og Dr. Montelius, Atlas 2, No. 624):

LÄBY, UPLAND, SVERIGE.

Mange flere (af disse Hammer-amuletter) ere afbildede af Montelius, Hildebrand og andre, men jeg behover ikke at kopiere dem. De have alle samme type, men vise stadige variationer med hensyn til storrelse og anordning. De fleste ere af solv, enkelte af simpel metal. Her og der, især i Skåne, bliver denne hedenske Hammer-form langsomt modificeret, og har nu antaget den sædvanlige Kristelige Kors-figur. For tiden bære sådanne smykker oftest Kristus på korset, eller IHS, eller AGNUS DEI, eller andet sådant. Men de forsvinder mere og mere, ere ikke længer efter folkets smag. Overalt sælges de gamle solv-smykker for at kunne skaffe moderne glimmerstads.

Et fjerde betegnende emblem er:

D. THU(NO)RS LUFFER ELLER HANDSKER.

Herom taler Hr. Haigh som folger (l. c. s. 48): «Disse kendsgerninger forklare noksom Thors hoved-symbol, Hammeren, på Sitrics monter, og på dem (skondt de kaldes S. Peders) utvivlsomt prægede under Dansk indflydelse efter Sitrics dod [927]; og de forudsætte forklaringen af en anden type af monter, prægede af Sitrics broder Ragnolt, [rimeligvis dod 925];

«2. *Handsken, også et symbol for Thor.* Hans jern-handsker, en anden gave af Dvergene, omtales i Nordens mytologi. Han havde dem på hver gang han greb om sin lyn-glimtende Hammer.»

På sin plade V giver Haigh mange variationer af dette emblem: forside, RACNOLT, &c., og en Hånd eller Handske; revers, barbarisering af ordet EBORACE (York), og monogrammet for CAROLUS (Carls Sværd) &c. Men hvad der er sagt om Tau-korset gælder endnu mere om Handsken. For så vidt som jeg véd, er denne aldrig forekommen i skulptur som Thors attribut. Jeg betragter den kun som et emblem som kunde passe sig for begge religioner. Hedningen kunde deri sé sin Tordners Jernhandske [1]), den Kristne strax genkende det almindelige Europæisk-Kristelige symbol for den Guddommelige Hånd, den Himmelske Majestæt, den Alvældige Gud-Fader.

Ej heller er Hr. Haighs No. 4, eller *Buen og Pilen*, synes mig, »et symbol for Jagtguden, Bueskytten Uller, søn af Thors hustru Sif med hendes første mand», — men en Rebus af montmesterens navn, med betydning BOGA, bueskytte. Vi have også andre tilsvarende exempler på vore Old-Engelske mønter.

Tilsidst komme vi til en klasse som i en vis forstand ej burde bruges her, da den hverken er udhugget eller på anden måde virket ved kunst, men hvis tilstedeværelse dog er mest betydningsfuld af alt. —

E. THU(NO)R LIGEFREM PÅKALDET, MEN UDEN SYMBOL.

Jeg omtaler disse attributløse stykker, fordi de ere sjeldne, værdifulde og interessante, men uden at give billeder, og meget kort.

No. 1. En hedensk sten, omtrent fra 10de sekel, aftegnet i min O. N. R. Mon. Vol. 2, s. 766. Den er fra Östberga, Södermanland, og indskriften ender med følgende formel i sam-stave eller binde-runer:

ÞONAR ROA UIT!

THOR RO VIDE (Thor give ro)!

No. 2. En hedensk sten, omtrent fra 10de århundrede, aftegnet hos Prof. Thorsen (Aarbøger f. Nord. Oldk. Kjøb. 1870, s. 420, pl. 24) Den er fra Virring, N. Jylland, og ender:

ÞUR UIKI ÞISI KUML!

THOR VIE (indvie, signe) DISSE GRAVMÆRKER!

No. 3. En beskadiget hedensk sten, fra omtrent 10de sekel, aftegnet hos R. Dybeck (Sverikes Runurkunder, folio, No. 151). Fra Vesterby, Upland. Slut-formeln er:

AN ÞUR SU KI(n)R(n)NOAR!

MEN THUR SÉ (signe, vogte) disse-KENDE (mærke)RUNER!

---

[1]) I det Old-Engelske digt Beowulf, har uhyret Grendel også sin HOND-SCIO eller GLOF.

Dette SÉ, som velsignelses formel, er bibeholdt i den Kristelige tid. og findes på Kristelige runestene, med påkaldelse af Gud, Krist, eller de Hellige. Det er vel bekendt i samme mening i Middelalderens ligesom i Nutidens Engelsk. Se mine bemærkninger herom i O. N. R. Mon. s. 738, &c. Den har til enhver tid været brugt i denne mening i Skandinavien.

No. 4. En uhyre stor hedensk sten fra 9de århundrede, (Glavendrup, Fyn. Sé min O. N. R. Mon. s. 692). Ender med:

ÞUR UIKI ÞASI RUNAR!

THOR VIE (hellige) DISSE RUNER!

No. 5. En Guld-brakteat fra 6te sekel. (Sé min O. N. R. Mon. s. 538, samt Svenska Fornminnesföreningens Tidskrift, 8vo. Stockholm 1875, s. 47 folg.) Begynder med formeln:

ÞUR TE RUNOA!

THOR TÉ (signe, hjelpe) disse-RUNER!

Den eneste Gud, foruden Thor, som jeg hidindtil har fundet nævnt på runestene er (W)ODIN. Han er påkaldt på én sten med Old-Nordiske og én med senere runer, og måske på én Guld-brakteat.

DEN DANSKE RUNE-KARVESTOK I ENGLAND.

Men jeg tænker, jeg har fornylig. på et uventet sted. fundet et exempel på dette THOR VIE af meget særegen art. Det er rigtig nok hverken præget eller skåret. ikkun skrevet på pergament: dog er det så usædvanligt at det vel kan gøre krav på en plads her.

Ved s. 162 i min O. N. R. Mon. har jeg omtalt nogle transliterationer (Latinske ord skrevne med runer), samt nogle med runer skrevne uforståelige ord og kradserier. Jeg dvælede naturligvis ej derved, men henviste for alle enkeltheder til Kembles fortrinlige afhandling «The Runes of the Anglosaxons»[1]. hvori de findes afbildede.

Flere af disse småting ere senere behandlede af Prof. Dietrich af Marburg, men som jeg mener uden resultat[2]).

[1]) Archaeologia. London 1840. Vol 28, 4to. s. 327—372.

[2]) Sé hans «Drei Altheidnische Segensformeln» i M. Haupts Zeitschrift f. deutsches Alterthum, 13 band, Berlin 1866, s. 193—197; og hans «Fünf Northumbrische Runen-sprüche» i samme

Den længste og mest drillende af disse håndskrifts-runer er rækken i Codex Caligula A. XV, i det Cottonske bibliothek i Brittisk Museum. Denne skindbog i 4to er beskrevet af Wanley, s. 233 i hans Katalog. Den indeholder, foruden et antal Latinske afhandlinger, mange stykker på Old-Engelsk om Religion, Medicin, Kalendariske beregninger og blandede æmner. Men nederst på blad 119 b og 120 a (123 b og 124 a efter den nye paginering) findes der 76 store og tydelige senere eller Skandinaviske runer. Wanley havde givet Hickes underretning om disse mærkelige stave, og denne gengav dem i sin Thesaurus[1]). Derefter kopieredes rækken af Tham[2]) og af Kemble. Men ingen provede på at give et nojagtigt facsimile, og de have begge begåt en og samme fejl, idet de have givet 3dje stav i UIGI som ᚴ (UIKI) isteden for ᚵ (G), som der tydelig står hos Hickes.

Da det var mig om fuldkommen nojagtighed at gore, har jeg bedet den navnkundige palæografist, Bevareren af Håndskrifterne i det Brittiske Museum, Edv. A. Bond, Esq., om at stå mig bi, og i Nov. 1876 kom han mig venligen til hjelp, idet han underrettede mig om, at Codexen endnu fandtes i Museet, samt at Hickes' kopi af runerne var rigtig. Den afdeling af skindbogen som indeholder runerne må, tilfojer han, være skreven for 1075, eftersom 1074 er det yngste årstal deri. Længden af rune-linierne er bleven bestemt ved pergaments-bladets brede, da man skrev så mange stave i linien som der var rum til. Således have vi 40 stave på blad 119 b, hvoraf de 3 sidste ere ÞIK, medens indskriften fortsættes og sluttes på blad 120 a med 36 runer, begyndende med ÞORSA. Således er da den fortræffelige Hickes atter befunden at være aldeles pålidelig.

Både hos Hickes og Kemble og i selve skindbogen have vi IURIL, af Tham gjort til KURIL. Jeg samstemmer med Dietrich i, at dette IURIL er formodentlig fejlskrevet for KURIL, navnet hvormed indskriften begynder. Det kunde også været en blød og afjasket udtaleform i hverdagslivet, thi vi have mange exempler på sligt. Men det er dog neppe rimeligt, at denne kjælne udtale vilde være bleven anvendt i den ene linie, og ej i den anden. Troligst er det en fejlskrift. Disse håndskrifter kopieredes tidt, det ene efter det andet, rune-alfabeter og andet sligt atter og atter, som oftest med stadig vexlende barba-

tidskrift, s. 104—123. Jeg har et par ord om disse fortolknings-forsog i min O. N. R. Mon. Vol. 2, s. 890—2.

1) Linguarum Vett. Sept Thesaurus. Auct. G. Hickesio. Oxoniæ 1705. Pars 3. Gram. Isl. Pl. 6; folio.

2) Anmärkningar i anledning af Herr Prof. Müllers Afhandling om Guldhornen. Af P. Tham. Stockholm 1817, 4to.

risme. Intet kunde lettere hændes en senere kopist, end at springe en kort sidestreg over i et ord som han måske forstod ufuldkomment eller slet ikke[1]).

Jeg kan ikke henvise til noget facsimile af denne skindbog. Den er vel en af dem som den afdøde og dybt savnede Engelske lærde Cockayne har benyttet i sin «Leechdoms, Wortcunning and Starcraft of Early England», hvori han har sammensanket så megen sælsom kundskab og gammeldags lærdom. Men han giver ingen afbildning efter denne kodex. Hickes har stukket runerne i 2 linier, ligesom de stå; men Kemble har dem i 3, som mere bekvemt på hans mindre blad. Men for at jeg kunde være sikker på nøjagtighed, har Herr Bond forbindtlig skaffet mig en fotografisk autotyp kopi efter håndskriftet. Denne er dernæst bleven fotoxylograferet af Hr. Rosenstand, og viser sig som følger:

ᚴᚢᚱᛁᛚᛋᛅᚱᚦᚢᛅᚱᛅᚠᛅᚱᚦᚢᚾᚢᚠᚢᚾᛏᛁᚾᛁᛋᛏᚢᚦᚢᚱᚢᛁᚴᛁᚦᛁᚴ

ᚦᚮᚱᛋᛅᛏᚱᚢᛏᛁᚾᛁᚢᚱᛁᛚᛋᛅᚱᚦᚢᛅᚱᛅᚢᛁᚦᚱᛅᚦᚱᛅᚢᛅᚱᛁ

Hvis vi ville oversætte denne runeskrift, der så mærkeligt og uventet forekommer i en kodex som ellers indeholder Latinske og Old-Engelske texter, må vi først nøjagtig fastsætte bogstavernes værdi eller transliteration. Dietrich gør ᚢ sommetider til Y og sommetider til U; ᛅ afvexlende til A og til E. Dette system, i en og samme linie, er videnskabelig utilstedeligt. Futhorken (Rune-alfabetet) er øjensynlig den yngre eller Skandinaviske, og må behandles derefter. Skriveren har intet stunget T for D, og derfor står runen ᛏ både for T og D; men han har et stunget ᚴ for G, og derfor er ᚴ K og ᚴ G. Ellers ere stavene de sædvanlige i dette tidsrum; ᛅ er A, ᚢ U, og ᚮ er O. Idet vi nu antage at alt dette forholder sig således, give runerne os:

KURILSARÞUARAFARÞUNUFUNTINISTUÞURUIGIÞIK

ÞORSATRUTINIURILSARÞUARAUIÞRAÞRAUARI

[1]) Tegninger kopieredes og omkopieredes i vore håndskrifter ligesom runer. I hans værdifulde arbejde over den bekendte Cotton-Ms. Claudius C. VII, nu i Utrecht og «Utrecht Psalterium» kaldet, som anses at være fra omtrent år 800, Hr. Walter de Gray Birch siger; «Vi kan nu sé fra denne interessante passus, at i 10de, 12te og 13de århundrede, tegninger i denne Utrecht kodex vare 4 gange kopierede, med mer eller mindre troskab.»

Se «The History, Art and Palæography of the Manuscript styled the Utrecht Psalter». 8vo. London 1876, s. 126.

Som bevis giver Hr. Birch autotyp-facsimilia af én tegning fra Utrecht håndskriften, med de modsvarende tegninger fra 2 af de senere afskrifter.

Så vidt som jeg véd, er der ikkun gjort 5 forsog på at læse denne vanskelige indskrift. To af disse ere af Tham, i hans afhandling om Guldhornene (s. 7 og igen s. 39); det tredje af F. M. Arendt, (udgivet af Tham, l. c. s. 38): den fjerde af Fin Magnusen, (i hans Runamo, s. 604, 5); det femte, som ovenfor omtalt, af Dietrich.

I den seneste tid har jeg vedholdende henvendt min opmærksomhed på disse linier, og nu tror jeg at jeg har læst dem. Efter min vane, forandrer jeg ikke noget, men tager stavene som de stå. Jeg holder indskriften for at være i en gammel Dansk dialekt, og at give os et sendebrev, budskab eller beretning, som er sendt fra en hedensk Dansk i England til en ven eller frænde, sandsynligvis også bosat i England. Hedenske Danske og andre Normanner sværmede jo i England i 10de og 11te århundrede. Dette lille budskab er rimeligvis forst bleven ristet på en lille karvestok, en tynd lille gren eller tavle, og kan dernæst af familje-hensyn være afskrevet på pergamentet. Iblandt disse Nordboer fandtes ofte i samme familje nogle endnu hedninger, medens andre vare Kristne. De uomvendte toge hurtigen ved troen, og en nysomvendt kan gerne have gemt den lille karvestok, som et dokument der i sin tid havde bragt ham budskab om, at en kvinde som stod ham nær ved venskab eller frændskab heldigvis var kommen i sikkerhed.

Rune-alfabeter &c. afskreves hyppigt under flere hundrede år. Dette hedenske telegram kan være meget ældre end de blade hvorpå det nu kan læses. Som anmærket, kan det ikke være yngre end 1075. På hin tid, i sidste halvdel af det 11te sekel, var der et almindeligt rore, både i England og Skandinavien. På de Engelske oer fandt der overalt forfærdelige sammenstod sted, uhyre begivenheder, fylkede slag, grumme indfald og morderske angreb. Der måtte derfor tidt ske efterspørgsler efter enkelte personers eller hele familjers skæbne, og ved sikre bud sendtes der tusinder omkring af disse stumper, af træ, eller skrevne på pergament, men sædvanlig skårne, ikke skrevne, da blækhornet endnu var sjeldent — især hos Nordiske vikinger! Slige budskaber nåde frem ad disse skjulte veje som have været til enhver tid. Vi have mange beretninger i Sagaerne og andensteds, fra tidlige tider og lige ned til middelalderen, om disse småbreve og andet ristede med runer på træ, endogså annaler og digte bevaredes på denne måde. Bagefter i Skandinavien brugtes også runer på pergament, endnu senere på papir, delvis ind i det 16de sekel. Sådanne karvestokke have fundets i tusindvis, og ere nu forsvundne så godt som alle tilhobe![1]).

[1]) I Shakespears Hamlet sendes Prindsen til Britannien, og der medgives hans to ledsagere et brev til Kongen om at dræbe ham, men dette brev omskriver Hamlet og redder derved sit

Som alle vide, er det uhyre vanskeligt altid sikkert at udlægge indskrifter som ej ere afdelte i ord. Dette gælder end mere i en tid med gamle og mange og blandede dialekter, som vi kende meget lidt til, hvad grammatik ligesom ordforråd angår. Visse ord eller former kunne have levet i bygder hvor — blot formedelst materialets knaphed — vi mene at de aldrig have været. Og i denne slags opskrifter kunne bogstaverne jo, ved at afdeles på flere forskellige måder, give mangfoldige og mere eller mindre sandsynlige eller mulige meninger.

Med alt dette for øje, er efterfølgende forsøg måske ikke lykkets. Men det er simpelt og naturligt, fornuftigt og grammatikalsk, samt passer til hvad vi véd om den tid. Runerne må have havt til hensigt at sige noget der var mening i, og så meget kende vi til de forholdsvis sene mundarter i Norden i 10de og 11te århundrede, at vi ej bør være aldeles hjelpeløse. Hvis min læsning forkastes, må nogen anden tage fat med bedre held.

Denne lille bitte rune-ten, som kan være fort vide om skjult i budbringerens hår, siger vel:

KURIL SARÞ UAR A FARÞU.
NU FUNTIN (= FUNDIN) I STU.
ÞUR UIGI ÞIK, ÞORSA TRUTIN (= DRUTIN)!
(K)URIL SARÞ UAR A UIÞRAÞR A UARI.

KURIL SÅRET VAR (blev) Å (på) FÆRDEN (rejsen).
NU er-hun-FUNDEN I STOW.
THOR VIE (velsigne) DIG, han-THURSE-DROTTEN!
KURIL SÅRET VAR (blev) Å (på) VEDERMÅLET (forhandlingen, dagtingningen) I WARE.

Fru KURIL ventedes alt i længere tid forgæves. Da hun ikke lod sig sé, fik hendes venner gjort efterspørgsler, og hun fandtes i Stow, hvor hun var flygtet hen. Hun gav tillige den forklaring, at hun havde været i livsfare, såsom hun var bleven angrebet og såret i Stow.

Og så kommer en kærlig hilsen til den bekymrede fader eller ægtefælle eller ven: — *Thor, Thursernes Overvælder, velsigne og styrke dig!*

Men nu endvidere tilføjes *en efterskrift.* Underhandlingerne i Ware imellem Englænderne og Vikingerne, eller imellem to flokke Vikinger, begyndte nok som en formelig Parlamentering, men de endte med voldsomheder, og man sparede end ikke Fru KURIL.

---

liv. I den oprindelige Amleth-legende hos Saxo, bære hans tvende ledsagere EN RUNE-KÆVLE AF TRÆ, «literas ligno insculptas»; men han bortskærer endel bogstaver og lægger andre til, så at brevet nu siger, at Kongen skal dræbe de to sendebud, men give Amleth sin egen datter til hustru.

Jeg gør KURIL til et kvindenavn, fordi det nødvendigvis må være dette. Det står klart nok i apposition til SARÞ og FUNDIN, hvilke ord begge to ere i nom. sing. fem. Men jeg har aldrig sét dette navn før. Det kan muligvis være enten en afstumpet form af KURILA, eller et diminativ af KUR, eller måske er det en sammentrukken, folkelig eller kærtegnende form af KURHILDE, skønt alle disse ord rigtig nok ere ubekendte for mig. Dog vide vi jo at der har været en Gotisk konge ved navn CORILLUS.

SARÞ er et «korrekt» Old-Dansk og Old-Svensk participium, n. s. fem. (masc. SARÞR, neut. SART).

UAR er almindeligt for det ældre UAS.

A almindeligt for det ældre AN eller ON.

FARÞU, dat. sing. fem. Uden tvivl Old-Dansk. Nom. sing. er på Old-Svensk FÆRÞ, Old-Norsk-Isl. FERÐ, Old-Engelsk FERD, FYRD, Old-Frisisk FERD. Men det Moso-Gotiske FARÞO, Oht. FART og O. Sax. FARD have bevaret den ældre usvækkede vokal. Alle disse ord ere fem.

NU endnu almindeligt, Ny-Engelsk NOW.

FUNDIN, nom. s. fem part. perf. FUNDEN.

I, præpos., almindeligt for det ældre IN.

STU. Jeg kan ikke *bevise* at dette er et stednavn. Men dersom vi virkelig have STU imellem I, som hører til første afdeling, og ÞUR, som begynder anden, kan jeg ikke indse hvad det ellers kan være. Søndenfra i England og helt op til nordgrænsen af det gamle Northumbria, findes der endnu flere byer som hedde STOW, hvilket på Old-Engelsk skreves STOU og STOW, og Latiniseredes STOUA eller STOWA. Den mest bekendte af disse byer er STOW eller STOW-MARKET, i STOW herred i Suffolk. Den ligger ved åen Gipping, som falder i Orwell, imellem Ipswich og Bury. Byen ligger nær ved havet, og ikke meget langt fra London.

ÞUR, den hedenske Gud THUNOR, THUR, THOR, efterfulgt af verbet UIGA, som er så almindeligt i Skandinavien, men endnu ikke fundet i Old-Engelsk, som dog havde det tilsvarende substantiv og en hel række sammensætninger. Her er det 3 person sing. pres. subj. Udtrykket THOR VIE have vi alt sét på to Danske runestene; men her finde vi, for første gang i hele Norden, enten på sten eller pergament, med Runske eller Romerske bogstaver, den vistnok i hedenold almindelige sætning: — ÞUR VIGI ÞIK, *Thor velsigne dig!*

ÞORSA, gen. pl. masc. THURSERNES, Jetternes, de uhyre store, kluntede og hjelpeløse Tossers, til trods for deres størrelse og kraft ikkun tåber. Dette ord er det Norsk-Isl. ÞURS, ÞORS, ÞUSS, prov. Norsk TUSSE, TUSS, prov. Dansk TOSSE, prov. Svensk TUSSE, TUSS, TASSE, TASS. På Old-Engelsk ÞYRS, Tidlig-

Engelsk ÞURS, senere Engelsk ÞURS, ÞIRS, ÞRISSE, prov. Eng. THURS, THRUSE, THYRSE, THRUST, og en klippehule eller tilflugt imellem stene kaldes THURSE-HOUSE. I Old-H. T. DURS, TURS. Jeg har aldrig for sét udtrykket ÞORSA DRUTIN, skønt denne smukke benævnelse vistnok engang har været almindelig i brug.

DRUTIN er nu i Danmark omtrent forældet og afkortet til DROT. På O. Sv. hed det DRUTIN, DROTEN, på N. I. DROTTENN, O. E. DRYHTEN, DRIHTEN, Mid. Engl. DRYGHTEN, DRICHTIN, DREETEN, Ohg. TRUTIN, O. Sax. DROHTIN, DRUHTIN, O. Fris. DROCHTEN.

UIÞ-RAÞR, ac. pl. fem., et sammensat ord hidindtil fundet kun på N. I. VID-RÆDA, fem., tale, samtale, underhandling.

A UARI, på, i, Ware. Analogien synes at vise at WARE også er et steds-navn, men jeg kan ikke *bevise* det. Hvis det er tilfældet, er det uvist hvilket WARE er ment, da man i gamle dage kendte flere byer af dette navn. Vi må vel antage, at den som menes her må have ligget i samme egn som STOW, og i Doomsday-book[1]) have vi også i Suffolk (nærved Bungay og Flixton, i Wane-ford herred), et sted betegnet IN WARI. Med sin sædvanlige forekommenhed forhørte Mr. Bond sig i Matrikel-kontoiret herom, og oplyser mig om at der findes nu intet WARE i hin egn. Men han formoder at navnet er bleven for-andret i tidernes løb, og at det er den lille by (ikke langt fra Bungay) som nu kaldes Eartham. — Men skulde dette A VARI ej være et stednavn, kan det ikkun være et ord som svarer til det N. I. VÖRR (ældre form VAR, gen. VARAR, fem. og masc.) eller VER, neut., O. E. WÆR, Eng. WARE, WEIR, en havn, et fiskerleje. Meningen vil i det hele være den samme, men den vil ikke være så klar som efter den første udlægning, hvilken jeg derfor helst holder mig til.

Så er min forklaring, indtil man finder en bedre. Skulde den være væsenlig rigtig, have vi her den ældste levning af *Dansk* som man hidindtil har fundet *på pergament*, eller omtrent 225 år ældre end de ældste Danske håndskrifter. Disse 2 linier vilde så være omtrent 125 år ældre end noget håndskrift på Norsk-Islandsk, hvis skindbøger for en del dog ere de ældste som findes på noget Skandinavisk tungemål.

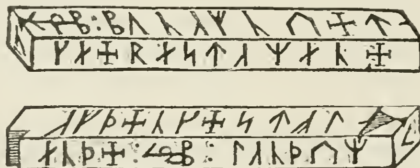
Dette er således den første påkaldelse af Thor, skreven på pergament, som man har funden.

---

[1]) Vol. 2, folio, London 1783, s. 380, spalt 2.

DEN NORSKE RUNE-KARVESTOK I DANMARK.

Det eneste exemplar af en beskreven runisk karvestok, eller et lille brev på træ, som hidindtil er blevet aftegnet og beskrevet på prent, findes i Ole Worms Monumenta Danica, Hafniæ 1643, fol. s. 299. Worm kalder den en «virgula erotica» eller kvist-kærlighedsbrev. Den blev 1632 sendt ham af Biskoppen i Ålborg Christian Hansen Riber, som havde fåt den af Lensmanden på Ålborghus Otto Scheel. Biskoppens brev findes i Worms Epistolæ, 1, 43, og han beretter deri, at «singulare hoc monumentum» blev fundet omtrent 1600 af en skolediscipel eller student (Scholasticus) på en mark ved Viborg (in agro Viburgensi), således som det bevidnedes af Skolens Rektor Vilhad. Han siger om runerne, at de vare meget skarpt skårne (accurate incisæ). Worm tilføjer, at den firkantede karvestok vistnok var skåret på vedet af en slåntorn, og at den var omtrent 3 tommer lang, samt $^1/_3$ tomme bred på hver led. Han giver, heldigvis, et nøjagtigt facsimile af karvestokken, og jeg kan derfor aftrykke den her:

Worms oversættelse, den eneste som jeg har sét, lyder:

«BYNAFFN WET KIERESTA MINA AFF THENKESTOL INDE . . . . . LANDUM.

«Nomen meum novit amicissima mea. Ex amoris hac tessera..... landum.»

På Dansk må dette være:

Min kæreste har fundet mit navn af dette kærlighedstegn . . . . landum.

Det er aldrig oplyst hvad der er blevet af denne mærkelighed efter Worms død. Sandsynligvis er den for længe siden tilintetgjort, ligesom nogle andre mærkelige ting han vides at have efterladt.

Denne karvestok forekommer mig ikke at være meget gammel, men kun fra omtrent det 14de århundrede, og indskriften synes at være på ældre Norsk.

Jeg vilde læse den første binderune eller rune-gruppe som BIÞAT, idet vi begynde med B, derpå som sædvanlig tage I af stammen, så Þ til højre og A til venstre, og slutte med T øverst oppe. Hvis dette ord er rigtigt læst, vil

det passe meget godt her, Det er den Old-Norske form BIÞ, *bi, tøv,* og negativet AT, *ej, ikke,* er hængt til. Derfor må vi læse: *TØV EJ, kom strax, følg mig ret nu, hold dit løfte, mød mig på det aftalte sted.*

Den anden runegruppe, lige foran LANDUM, tænker jeg er BUÞIL. Først læses B, så U til venstre, dernæst Þ til højre og I på stammen, tilsidst L øverst oppe til venstre[1]).

Worm har slet ikke givet sig af med at forklare disse binderuner.

Når man nu intet forandrer, men tager bogstaverne som de stå, synes de at sige:

BIÞAT. BUNAFN UET KÆERÆSTA MÆNE AF ÞENKESTOL ÆNÞE *BUÞIL*-LANÞUM.

Þ blev i hin tid stadigen brugt for D.

BU-NAFN, ac, s. n. BY-NAVN(et).

UET, 3 s. pres. ind. VÉD, kender.

KÆERÆSTA, n. s. f. def. Den KÆRESTE.

MÆNE, g. pl. af MAN, neut. Person, kvinde.

AF, prep. AF, fra.

ÞENKESTOL. d. s. m. Tankestol, et sæde for tankerne. Ligesom STOOL på Engelsk både er *sæde* (stol til at sidde på) og *hob* (klynge), således siges på Dansk endnu MALURT-STOL, BYNKE-STOL, osv., for at betegne et helt exemplar af somme planter, som fra én rod skyde op i buskagtige klynger; og SKIPA-STOLL er på Norsk-Isl. en klynge skibe, en flåde. I hvilkensomhelst mening, betyder således ÞENKE-STOL *Tanke-sæde.*

ÆNDE (ortodox N. I. form ENDA), ENDDA, men og, også.

BUÞIL-LANDUM, d. pl. n. Der er et BODIL i Horning Sogn i Skanderborg Amt, og flere på andre steder i Danmark, og der kunne have været end flere i ældre tider.

I det hele må meningen af dette budskab, som sandsynligvis er skrevet af en i Danmark bosat eller rejsende Normand, have været omtrent:

BI IKKE (tøv ej, kom strax). BY-NAVNET (møde-stedet) VÉD (kender) den-KÆRESTE af-KVINDER AF denne-TANKESTOL (budbringer, rune-stok) OG-at-den-kommer-fra BODIL-LANDENE.

Kom hurtigt! Du véd, Elskede, vort mødested af dette budskab, også bygden hvorfra det kommer.

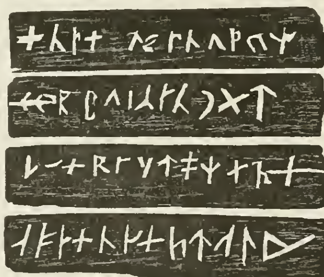
[1]) Valget af netop disse to ord til at danne monogrammer, og det f. ex. at de begge begynde med B (hvad der jo gerne kan have været en hemmelighed ved), kan være skét ifølge en foregående aftale, for at overbevise modtageren om at alt var rigtigt, skønt ingen anden kunde forstå hentydningen.

Et budskab af denne slags, som let kunde falde i fremmede eller fiendtlige hænder, måtte ikke være alt for tydeligt og ligefrem.

Men hvorledes vi end oversætte det, så have vi her en karvestok med 53 runer på.

EN ENGELSK RUNE-KARVESTOK I ENGLAND.

Ved at sysle med alle disse ting, kom jeg til at mindes, at min lærde ven Aug. W. Franks, da jeg for mange år siden flygtigen besä det Brittiske Museum, forekommende havde udpeget et lignende stykke for mig. Jeg tænkte så, at det muligen kunde være *Worms bortkomne karvestok*. Men jeg har nu, takket være Dhrr. Bond og Franks, fåt oplysning derom, og er istand til at meddele at hin runestok *ikke er Worms*, samt at *den er Engelsk*. Jeg gengiver her et nojagtigt aftryk af originalen (gnide-billede), som disse Herrer have forsynet mig med, Fotoxylograferet af Hr. Rosenstand:[1])

Den er af härdt, morkebrunt ved, og den fandtes fordum i Sir Hans Sloanes Museum. I den gamle katalog står den som «Sloane 90, en Rune-almanak, lille?» Dette er alt hvad der kendes af dens historie. Rimeligvis blev den 1740—50 givet til Sir Hans Sloane af én af hans venner. Franks véd ikke, om den nogensinde er bleven aftegnet, beskrevet eller læst.

Men forend vi give os af dermed, må vi gore et par bemærkninger.

[1]) Jeg sendte Mr. Bond et aftryk af træsnittet, for at han kunde korrigere det efter original-stokken, hvis det var nodvendigt. Men han svarede: «Den graverede kopi er aldeles korrekt.»

1. Vi skonne strax, af dens almindelige karakter, at den ikke er meget gammel, og vi må tolke runernes værdi med dette i minde. Thi i den sidste tid, man brugte runer, var der en stor frihed tilstede, og megen afvexling af typerne, en stor lyst til og famlen efter en slags mere flydende og simpel hurtigskrift, — og det både når stavene ristedes i træ eller andre hårde emner, og når de skreves på pergament eller papir. Således have vi her 2 afarter af C, 2 af E, 2 eller 3 af L og N, 2 af R, 2 eller 3 af T og U, og 2 af Y. Til særegenhederne hører også den forkortede type for G, (ↄ), som i virkeligheden kun er bogstavets første halvdel.

2. Her findes også en sammensat eller binde-rune, vel, ligesom på den Norske, for hemmelighedens skyld. Den er i navnet OLDR; O til venstre, L øverst oppe tilhøjre, D til højre længere nede, og tæt derved R for sig selv:

3. THOMAS stavedes ofte med Þ eller TH, og her have vi ÞUM for TUM, TUMMAS, TOM.

4. Futhorken er den senere eller Skandinaviske, men stærkt blandet med den ældre eller Nordiske, og kan derfor kaldes for et Overgangs-alfabet.

5. Den sidste figur i sidste linie er et slags sving, og ensbetydende med et afslutningstegn eller punktum.

Lader os nu tage bogstaverne ligeså simpelt som de stå, linie for linie:

EC ÞE TEL NU, ÞUM
OLDR, QUIC NU, GÆT
YE ERLY TÖ MÆRE
AF NEUKÆSTAL.

JEG DIG SIGER NU, TOM OLDR, HURTIG NU, AFSTED TIDLIG MED DIG TIL MARY AF NEWCASTLE.

Dette er altsammen meget muntert. Det er et lille kærligheds-brev, et stevnemøde, som den vakre MARY AF NEWCASTLE beder sin kæreste, TOM OLDER, om [1]). Det er i det 13de sekels Engelsk, men Nord-Engelsk, og med tydelige Viking-Skandinaviske egenheder; EC og AF ere Dansk eller Norsk, og disse ord brugtes vel endnu i den stedlige mundart. Men dette stemmer godt med stedet, det en gang så stærkt fordanskede distrikt omkring Newcastle og i Fyrstendømmet Durham.

---

[1]) Som vi vide, er der intet nyt under solen. Vi have Kærligheds Ringe og Sigiller og Gemmer i det uendelige fra alle lande og tider. En af disse er ovenstående aldeles tilsvarende. Den er en 6-kantet Klassisk Gemme; i midten står en Due, og rundtom bogstaverne:

SI AMAS VENI.
HVIS DU ÆLSKER MIG, KOM!

Et sådant budskab skulde visst ikke forsømmes. — Gemmen er graveret og forklaret i Fr. Ficoronii, Gemmæ Antiquæ Litteratæ, a P. N. Galeotti. 4to, Romæ 1757, s. 5, Tab. 1, No. 14.

I *vore* dage, efter nogle sekler, have vi jo kun nogle få *hundrede* i behold af de millioner breve på papir som ere skrevne. Der skreves også i *ældre* dage *mange tusinder* af disse små budskaber, om end på træ eller pergament. Tager jeg ikke fejl, så have vi her *en afskrift* af et budskab på træ fra det 11te århundrede, *et træsnit* af et fra 14de århundrede, og *et eneste originalt*, det fra 13de sekel som nu gemmes i Brittiske Museum.

THUNOR I BEOWULF.

Alle ovenfor omhandlede fremstillinger af Thor eller hans attributer, eller påkaldelser af ham, ere på sten, metal eller træ. De sædvanlige skrevne kilder vedkomme os ikke her. Men jeg vil gerne gore en undtagelse. Jeg tror at denne kæmpe imod det onde er bleven omtalt i England så sent som lige forst i det 8de arhundrede.

Dette er i vort prægtige Dano-Engelske digt Beowulf, en hedensk saga fortalt af en Kristen Engelsk skjald arle i det 8de hundredår, men som i sin nuværende skikkelse ikkun findes i et håndskrift fra det 10de århundrede. Grunden til at dette exempel er bleven overset er den, at det er udtrykt omskrevet som en «kending» eller et kendingsnavn eller en poetisk benævnelse. Derfor kunde et sa ædelt og malerisk sted nok misforstås, thi vi leve i en åndløs, ensidig, sneverhjertet skole af «Fonologi» og mekanisk filologi, som har gjort mere skade end gavn, og i uendelighed har korrumperet de gamle texter. Alt skal nu reduceres til system og teori, og håndskrifterne ere blevne rettede eller odelagte i forhold dertil, saledes at man har udslettet uendelig mange værdifulde brudstykker og spor af gamle ord eller ordformer og svævende mundarter. Nye bogstavtyper (ubekendte i håndskrifterne), ere blevne opfundne og kastede os i ojnene, accenter ere blevne indforte skæppevis, med en «infallibel» næsvis foragt for hvad der står, og for alt og alle undtagen for udgivernes sidste fonologiske kæphest, eller den nyeste Paves eller Antipaves Schiboleth.

Hvad enten de fra forst af vare ét eller flere, så have ord sommetider fåt flere meninger, som der *nu* gores forskel imellem ved hjelp af accenten. Såsnart derfor som vi (skriftens udgivere) have *tilføjet accenten* i den prentede bog, have vi *for bestandig* fastsat ordets mening!

Således også her i Beowulf. Ordet der tænkes på er

gast

som det skrives i skindbogen, og således blev det også ærligen trykket af dennes første udgiver, Thorkelin, og af den anden, Kemble. Men uheldigvis oversatte Kemble «gast-bona» med «ånde-dræber», og i sit Glossarium «gast» ved «Diabolus». Så fulgte Thorpe trop, og skrev i sin text «gást-bona» samt oversatte «ånde-dræber». Og så kom stormløbet. Grein trykkede «gâst-bona», Grundtvig «gást-bona», Heyne «gàst-bona», Arnold «gâst-bona», og så fremdeles.

Men lader os nu undersøge selve stedet. Foran i Beowulf, der hvor skjalden skildrer vandtrolden Grendels mørderske besøg i Heort (Heorot), den glimrende tronsal som Hroðgar har ladet bygge, sé vi at Grendel først griber og bortslæber 30 af kongens hirdmænd, og derpå vedbliver med sine ødelæggelser, indtil borgen flyes af alle, og kommer til at stå tom og forladt i samfulde 12 år. Den kongelige høvding og hans forfarne mænd rådslå længe om hvad der bør gøres:

Stundom søgte de
skurgude-kredsen,
kostbarheder løvende.
Med klagen bøde de
Gasternes hærger
gud-hjelp at bringe
strax i deres sorg.
Deres sædvane var det,
så håbede hedninger.

Hvorledes er nu dette steds *oprindelige* text? Vi kunne *ikkun* finde den i *første* udgave: «De Danorum Gestis. Ed. Gr. J. Thorkelin. Havniæ 1815», 4to. s. 15, 16; (Linie 348—356 i Kemble, Vol. 1; linie 352—360 i Thorpe; 348—356 hos Grundtvig; 175—179 hos Grein, Heyne og Arnold):

Hwilum hie ge-heton,	*Stundom de lovede,*
æt hræg-trafum,	*ved altere-hegnet,*
wig-weorþunga.	*hellige gaver.*
Wordum bædon	*Med-ord bøde-de*
þæt him gast-bona	*at til-dem Gast-slaeren*
geoce gefremede	*hjelp vilde-føre*
wiþ þeoþ-þreaum.	*mod folk-trængsler.*
Swylc wæs þeaw hyra,	*Sådan var vane deres.*
hedenra hyht.	*hedningernes trøst.*

Det er ikke nodvendigt her at give sig af med det omtvistede sporgsmal om etymologien af GAST, GEST, GEIST, GHOST, GJEST, GUEST, &c., om den besynderlige måde hvorpa disse former i de forskellige dialekter ere lobne i eller imellem hverandre både i stavemåde og i mening, eller om de unyttige forsog på at skelne derimellem ved hjelp af en kort eller lang vokal, eller andre midler, som tilhobe have slåt fejl formedelst folkedialekternes uendelige lunefuldhed. Sædvanligst siger man at GAST (mand) har en kort vokal, GEIST (Engelsk GHOST) og GEST, GJEST (Engelsk GUEST) en kort. Sålunde skete det også at udgiverne, i den tro at GAST var GEIST, ånd, forandrede skrivemåden GAST til GÁST, og nu er og bliver det en *ånd*.

Men intet er vissere end at ordet GAST, GÆST, stadigen findes i vore ældre Skando-gotiske dialekter, især i de Nordiske, i betydning af *Mand, Helt, Fiende, Vild ondskabsfuld eller vanartet person, Uhyre, Jette, Omløber, Dumdristig vagabond*, &c. GAST betyder jo endnu her i Norden en ond eller vanartet person og til sos tillige en mand, f. ex. orlogs-GAST; imedens GEIST, som nu holdes for ram Tydsk, oprindeligen er ligeså Skandinavisk som GJEST. GAST, GÆST brugtes meget såvel i oldtidens som i middelalderens Engelsk ej alene for *mand*, men også for *en ond mand, fiende, Uhyre*, skont det tidt fejlagtigen oversættes med *ånd* (GHOST). Og bor det også her i Beowulf oversættes med Uhyre, Jette [1]).

Derfor er det simpelt hen tåbeligt at oversætte GAST-BONA med *åndedræber* eller sligt. Der er aldeles ikke tale om nogen *ånd* eller *djevel*. De hedenske Danske, siger digteren, flokkedes i deres fortvivlelse omkring afgudernes templer, idet de lovede offer og bade deres gud

JÆTTE-DRÆBEREN

om at hjelpe dem i denne skrækkelige vånde *imod* uhyret, den vilde jette. Hvem bad man da til af vore forfædres guddomme som GASTERNES BANE? Alle Nord-

[1]) År efter, at jeg havde overbevist mig om hvad kendingsnavnet 'gast-bona' virkelig betyder, kom jeg over L. Ettmüllers forste oversættelse (Zurik 1840). Han gengiver, s. 73, den omhandlede linie således:

«dass der Geisttilger ihnen helfe wider den Weltschreck»,

og fojer til i en anmærkning: «Welcher der obern Götter ist gemeint? doch wahrscheinlich Thunar (Thôrr), der Urfeind des Riesengeschlechtes.» For så vidt som jeg véd, står han aldeles ene med dette. Alle de andre oversætte anderledes. Kemble har «the spirit-slayer»: Thorpe «the devil, the soul-slayer»; Grein «der Geistestodter» (og i sin Ordbog har han *animi destructor, diabolus*, efterat han først har forandret det tydelige *bona* til *bana*; og hvorfor ikke det? Han har jo dog *ikke* forandret *ethvert* ord i *hvereneste* linie, ligesom nogle andre Tydskere have gjort i deres udgaver af håndskrifter). Heyne har «den Vernichter aller Geister»; Arnold, «the destroying spirit», og så fremdeles. Ikkun Wackerbarth (i sin Engelske poetiske oversættelse, London 1849) har «the Spirit-Slayer», og i en note s. 128«, i. e. Odin.»

landene, ligefra Eddaerne ned til den Engelske børne-saga «Jack the Giant-killer» svare med en røst: THOR! Denne 'vínr verliða' (menneskeslægtens ven), denne 'sonr Óðins', 'barmi Baldrs' (Balders venne-broder), denne 'raðbani þurs' (Thursens rådbane, den som lagde råd op imod Jetterne), 'dólgr jötna' (Jetternes dødbringer), og så videre i snese af disse kendingsnavne[1]), — han er i sandhed kendt af alle!

DET HELES LÆRE.

I en tid som denne, så fuld af alskens -isme, den ene mere forkastelig, uhæderlig, orkeslos og fjantet end den anden, — af fulhed, fetischisme eller fanatisk blasfemi, med deres brammende papirs-stads påskrevet «ufejlbart» eller «den højeste videnskab», — af «Ringe», oprør, humpne sjælekøbere, falskhed og svig og utroskab, kapitalisme og næveret, — af blodagtighed, skaberi, sofisme, svaghed, egensindighed, pennekonster og paradoxer, — af usund materialisme, rasende luxus, umådelig frækhed og en såre besmittet literatur, — i en tid da LOVEN er bleven til LOVLØSHED, til et sendrægtigt og kostbart skin og svindel, til et spindelvæv vidt åbent for gedehamse og spyfluer og ikkun fangende usle småmyg, til en foragtelig komedie, da en klynkende Filantropi nu har udjevnet al straf, og de største UGJERNINGER (endogså Voldtægt, Mord og Ildspåsættelse) LØNNES med pensioner i paladser byggede for de slidende ikke forbrydende millioners med sved og tårer sammensparede skillinger, — en tid af «Blod-og-Jern» og bankerotter, — nu da Examiner og drivhus-opdragelse, rotvælsk og ufordøjede lærdoms-fraser, en utålelig arrogance og en i livets skole værdiløs tyldning med lidt af alt, ere blevne de eneste Guder, de eneste Ti Bud, den eneste «Fremtids-Religion» i de *såkaldte* «Kristelige» stater, — i en sådan tid burde THOR, vore forfædres store symbol-gud, aldrig forlade os. Han er ikke alene DEN MÆGTIGE i hoved, hånd, hjerte; hans hele tilværelse, hans liv og død, ere selv-opoffrelse FOR DET GODE OG RETTE, men IMOD ALT ONDT OG URET.

Vi have fundet ham i Beowulf påkaldt af folket imod uhyret VOLD. Vi have sét ham, hans emblemer, eller hans navn, på de dødes gravstene, på det de måtte HVILE I FRED under hans årvågne øje. Vi have ham eller hans

[1]) B. Gröndal har i sin værdifulde «Clavis Poetica Antiquæ Linguæ Septentrionalis», 8vo, Hafniæ 1864, s. 269, henved 40 af disse kendinger eller omskrivninger for Thor.

Hammer på Juveler og Amuletter, for at de kunde være til velsignelse IMOD ENHVER RÆDSEL. Ja, han står endogså selv på den Kristne Dobefont, og prædiker der altid om, at den Kristne stridsmand idetmindste skal KÆMPE LIGESÅ MODIGT imod alt hvad der er lavt og nedrigt som han.

THOR, påmindende hvert ojeblik om STYRKE, ARBEIDE, PLIGT, TROSKAB, STRÅLENDE ÆRE, hand er i sandhed vor «Land-áss», fædrelandets vogtende genie. — «ótti Jötna», et skræmmebillede for varulve i menneske-skikkelse, — «bani tröllkvenna», den ubarmhjertige fælder af troldkvinder og hexe, hvad enten de trippe fristende omkring i en lysets engels dragt, eller skride frem med skummelt og gnistrende blik og filtret slange-hår, medens deres krogede fingre svinge odelæggelsens fakkel eller fore fortvivlelsens dolk.

Gud hjelpe det Hjerte, det Hjem, det Land, den Tidsalder — hvor

INGEN THOR FINDES!

Kjøbenhavn, 1. Juni 1878.

Ligesom disse sidste sider trykkes, meddele et par lærde venner mig deres opfattelse, at figuren i 6te felt er intet andet end — Stenhuggeren som arbejder på Dobekarret. Denne forklaring, så simpel som Columbus' æg, er uden tvivl meget mulig. Men mange og i mine ojne afgorende grunde — hvorom mer en anden gang — tale bestemt derimod. Under alle omstændigheder forbliver denne Funt den mærkeligste i Europa, og de kultur-historiske oplysninger som her ere knyttede dertil fortjene hele vor opmærksomhed.

NYLIG UDKOMMET AF SAMME FORFATTER:

Two Leaves of KING WALDERE'S LAY, a hitherto unknown Old-English Epic of the 8th century, belonging to the Saga-cyclus of King Theodric and his Men. Now first publisht from the originals of the 9th century. Roy. 8vo. — On fine paper, with 4 photographic facsimiles, 15 shillings. On common paper, without facsimiles, 7 sh. and 6 d.

QUEEN DAGMAR'S CROSS, Facsimile in Gold and Colors of the enameled Jewel in the Old-Northern Museum, Denmark, with Introductory Remarks. Roy. 8vo. 2 sh. and 6 d.

REVENGE, or WOMAN'S LOVE. A melodrama in Five Acts. 8vo. 3 sh. — SEVENTEEN SONGS AND CHANTS to the same. Folio. 8 sh.

THE RESCUE OF ROBERT BURNS, Febr. 1759. A Centenary Poem. 8vo. 1 sh,

GHOST-THANKS OR THE GRATEFUL UNBURIED, a Mythic tale in its oldest European form. SIR AMADACE. from two texts, with introduction. 8vo. 1/6 d.

THE OLD-NORTHERN RUNIC MONUMENTS OF SCANDINAVIA AND ENGLAND, now first collected and deciphered. Folio. With Runic Alphabets and hundreds of splendid Facsimiles and Illustrations. Vol. 1, 1866—7, Vol. 2, 1867—8. Fifty Shillings each. — Vol. 3 is in the press.

THE RUNIC HALL in the Danish Old-Northern Museum. Imp. 8vo. With Chemitypes, 1868. 2 sh. and 6 d.

RUNEHALLEN i det Danske Oldnordiske Museum. Imp. 8vo. Med Chemitypier. 1868. 2 kroner.

THE RUTHWELL CROSS, Northumbria, Plates, Translations, &c. Folio 10 sh. (Pp. 46.)

MACBETH, JARL SIWARD OG DUNDEE. Et bidrag til Skotlands historie fra Skandinaviens Rune-fund. Imp. 8vo. Med Chemitypier. 1876. 1 krone.

MACBETH, EARL SIWARD AND DUNDEE. A contribution to Scottish History from the Rune-finds of Scandinavia. Imp. 8vo. With Chemitypes. 1876. 2 sh.

THUNOR THE THUNDERER, carved on a Scandinavian Font of about the year 1000. The first yet found God-figure of our Scando-Gothic forefathers. With many Illustrations. 1878. 6 sh.

PRINTED BY THIELE.